

UNIVERSITAT DE
BARCELONA

Grau de Filologia Catalana

Treball de Fi de Grau

Curs 2022-2023

***Es Feudalisme a Ivissa* d'Isidor Macabich i Llobet:
motivacions, estudi i comentari lingüístic**

Nerea Quiles Quiles

TUTORA: Maria-Pilar Perea Sabater

Barcelona, 19 de juny de 2023

*Gràcies a la Maria-Pilar Perea,
per ser una gran mentora
i per haver-me ajudat i guiat en tot moment.*

*Gràcies a totes les amistats
que he pogut fer al llarg dels quatre anys,
amb la vostra companyia ha estat més fàcil.*

*Gràcies a la meva família,
sense ella, no hauria estat possible
complir aquest somni.*

Resum: En el I Congrés d'Història de la Corona d'Aragó participà Isidor Macabich i Llobet amb el document històric *Es Feudalisme a Ivissa*. Després de descriure la seva trajectòria com un dels historiadors i escriptors més rellevants d'Eivissa del segle XX i investigar la raó de la seva contribució en representació de les Pitiüses, el treball en pretén fer un estudi i comentari lingüístic per veure fins a quin punt Macabich usa del subdialecte eivissenc i per determinar la seva ideologia lingüística. Així mateix, s'ha transcrit el document per tal de classificar les formes en qüestions graficofonètiques (consonantisme i vocalisme), morfologia (nominal, pronominal i verbal), sintaxi (adverbis, preposicions i construccions oracionals) i lèxic (calcs, formes antigues i vulgarismes). A partir d'això, es compara amb la presència i el tractament del subdialecte eivissenc en altres documents.

Mots clau: dialectologia catalana, història de la llengua catalana, eivissenc, Isidor Macabich i Llobet, estudi lingüístic, comentari lingüístic.

Abstract: At the First Congress of History of the Crown of Aragon, Isidor Macabich i Llobet participated with the historical document *Es Feudalisme a Ivissa*. After describing his career as one of the Ibiza's most relevant historians and writers of the 20th century and investigating the reason for his contribution on behalf of the Pitiüses, the project pretends to make a linguistic study and commentary to see if Macabich uses the Ibizan sub-dialect or not and to determine his linguistic ideology. Likewise, the document has been transcribed to classify the forms in graphophonemic aspects (consonantism and vocalism), morphology (nominal, pronominal and verbal), syntax (adverbs, prepositions and sentence formation) and lexicon (linguistic trace, ancient forms and vulgarisms). Based on this, it is compared with the presence and treatment of the Ibizan sub-dialect in other documents.

Keywords: catalan dialectology, history of the Catalan Language, Ibizan, Isidor Macabich i Llobet, linguistic study, linguistic commentary.

1. PRESENTACIÓ	3
2. INTRODUCCIÓ	3
3. OBJECTIUS	5
3.1. <i>Objectius generals</i>	5
3.2. <i>Objectius específics:</i>	5
4. HIPÒTESI	5
5. ESTAT DE LA QÜESTIÓ	6
5.1. <i>Isidor Macabich. Aspectes biogràfics</i>	6
5.2. <i>Àmbits d'estudi desenvolupats per Macabich</i>	9
5.2.1. Macabich costumista.....	9
5.2.2. Macabich articulista i periodista	9
5.2.3. Macabich i la literatura.....	10
5.2.4. Macabich eclesiàstic.....	11
5.3. <i>Isidor Macabich com a historiador</i>	11
5.4. <i>El I Congrés d'Història de la Corona d'Aragó</i>	12
5.4.1. Origen del I Congrés de 1908 sobre Jaume I i la seva època.....	12
5.4.2. Macabich congressista	13
6. ANÀLISI DEL DOCUMENT	13
6.1. <i>Descripció d'Es Feudalisme a Ivissa</i>	13
6.2. <i>Estudi i comentari lingüístic</i>	14
6.2.1. Qüestions graficofonètiques.....	15
6.2.1.1. Vocalisme.....	15
6.2.1.2. Consonantisme	16
6.2.2. Morfologia	18
6.2.2.1. Morfologia nominal	18
6.2.2.2. Morfologia pronominal	22
6.2.2.3. Morfologia verbal.....	22
6.2.3. Sintaxi	23
6.2.3.1. Adverbis	23
6.2.3.2. Preposicions	24
6.2.3.3. Construccions oracionals	25
6.2.4. Lèxic.....	31
6.2.4.1. Calcs.....	31
6.2.4.2. Formes antigues	32
6.2.4.3. Vulgarismes	32
6.2.4.4. Altres	32

6.3. <i>La llengua i la ideologia lingüística d'Isidor Macabich</i>	33
6.3.1. La llengua de Macabich	34
6.3.2. La ideologia de Macabich	35
7. CONCLUSIONS	37
REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES	38
ANNEXOS	42
Annex 1. Transcripció d' <i>Es Feudalisme a Ivissa</i>	43
Annex 2. Bibliografia d'Isidor Macabich i Llobet.....	55
Annex 3. Bibliografia sobre Isidor Macabich i Llobet	59

1. PRESENTACIÓ

Aquest treball té com a temàtica principal la parla de l'illa d'Eivissa, que es deriva de la figura d'un dels historiadors i eclesiàstics més importants del territori, l'eivissenc Isidor Macabich i Llobet. Gràcies a l'interès que m'han suscitat unes assignatures de llengua al llarg dels quatre anys de la carrera, en concret la història de la llengua i la dialectologia, tenia molt clar que el tema principal se centraria en aquests dos àmbits d'estudi. A més, des del començament de la carrera, sabia que investigaria algun aspecte relacionat amb l'illa major de les Pitiüses i quan la professora Maria-Pilar Perea em va proposar d'aprofundir en l'obra d'un dels prohoms d'Eivissa, vaig pensar a relacionar Macabich amb la història de la llengua. Així mateix, una de les formes d'unió de les dues disciplines és fer un estudi i comentari lingüístic d'un dels textos d'Isidor Macabich i analitzar la seva ideologia lingüística.

De l'extensa obra periodística, literària i historiogràfica de Macabich vaig triar *Es Feudalisme a Ivissa* pel fet que em permetria analitzar la llengua catalana triada per a un document de caràcter històric i d'un registre formal per ser llegit, en un principi, en el *I Congrés d'Història de la Corona d'Aragó*. A partir de l'estudi lingüístic, he pogut veure que Macabich es decanta per l'ús majoritari de les formes del subdialecte eivissenc. Això m'ha permès indagar en la resta de la seva obra per comprovar si segueix el mateix patró o no, fet que em permetrà aprofundir en la seva ideologia lingüística.

2. INTRODUCCIÓ

Resident tota la seva vida a l'illa d'Eivissa, l'eclesiàstic Isidor Macabich i Llobet va ser un gran difusor de la llengua, la cultura i la història eivissenques del segle XX. La seva importància va arribar a la resta de les illes Balears i a Catalunya, pel fet que va tenir contactes amb diverses personalitats rellevants, com ara amb Antoni Maria Alcover i amb Francesc Cambó, i va ser un gran exemple per les generacions posteriors, com ara Marià Villangómez i Isidor Marí. Una altra mostra del seu empeny pel reconeixement de la història i la cultura de l'illa són totes les obres històriques i literàries que publicà, els quatre volums de la *Historia de Ibiza* (1966-1967) i el *Romancer tradicional eivissenc* (1954), entre d'altres, i les diferents accions que va emprendre per enriquir el patrimoni eivissenc, com ara la seva participació en l'organització de les Festes de la Terra i en la construcció de l'obelisc als corsaris al port de la ciutat. A més, va ser el redactor en cap del *Diario de Ibiza* gran part de la seva vida i va fer nombroses publicacions als diferents diaris locals.

Gràcies a una de les visites que va fer Antoni M. Alcover a Eivissa, Macabich va començar a involucrar-se més i a prendre més accions en favor del subdialecte eivissenc. Anys més tard, el manacorí li proposà participar en el I Congrés d'Història de la Corona d'Aragó amb una presentació sobre la història de l'illa d'Eivissa i l'eclésiàstic acceptà. Com que Macabich tenia accés als arxius d'Eivissa i abans no s'havia publicat cap estudi sobre la repartició de l'illa després de la conquesta, el document va tenir una gran rellevància tant històrica com lingüística. Amb *Es Feudalisme a Ivissa* els illencs van demostrar que es podia escriure un text formal amb la presència del subdialecte eivissenc per ser llegit en el Congrés amb la finalitat de donar visibilitat a una de les varietats geogràfiques del català.

Després de la seva mort el 1973, alguns estudiosos i erudits s'han interessat per la seva vida i per la seva obra en què l'historiador es va poder enfocar en diferents àmbits d'estudi. Entre ells destaquen Isidor Marí, Marià Villangómez, Bartolomé Escandell, Jean Serra i Fanny Tur. Isidor Marí, llicenciat en Filologia Catalana i expresident de la Secció Filològica de l'Institut d'Estudis Catalans, ha publicat diversos articles sobre la trajectòria vital de l'historiador a les revistes *Randa* i *Eivissa*. Jean Serra s'ha centra en la seva poesia amb la publicació de *La poesia d'Isidor Macabich. Antologia* (2008) i Fanny Tur va participar amb un treball sobre les diferents facetes que va adoptar l'eivissenc en un llibret d'articles sobre Macabich editat per l'Ajuntament d'Eivissa.

En el treball primer es fa una aproximació a la vida i l'obra de Macabich, segon s'analitza l'aportació d'*Es Feudalisme a Ivissa* des d'un punt de vista lingüístic i, tercer, s'extreuen diferents reflexions de l'ús que en fa de la llengua al document i en diferents escrits. Després d'això, es podrà concloure, gràcies a la visió dual de la comprovació dels documents i de l'estudi i comentari lingüístic, que Macabich feia un ús diglòssic de la llengua, ja que en els documents i algunes obres literàries emprava el català, però en els històrics i en les publicacions periodístiques, sovint, el castellà. Un dels documents en què la diglòssia està present és en la publicació d'una segona edició d'*Es Feudalisme a Eivissa* l'any 1922 amb el nom d'*El Feudalismo en Ibiza* i en el recull de poesies titulat *De mi vida: poesías castellanas e ibicencas* (1950). Al final del treball es troben els annexos, que contenen la transcripció d'*Es Feudalisme a Ivissa* amb les línies numerades per seguir l'estudi i el comentari lingüístic. També s'inclouen dues llistes bibliogràfiques per facilitar la cerca a futurs investigadors tant en relació amb la documentació sobre les obres de Macabich com amb els treballs que han fet altres investigadors sobre Macabich.

3. OBJECTIUS

3.1. Objectius generals

Els objectius generals d'aquest treball són els següents:

- Estudiar la figura d'Isidor Macabich com a historiador i intel·lectual eivissenc a partir dels seus escrits, tant assagístics com literaris.
- Investigar l'origen del I Congrés d'Història de la Corona d'Aragó (1908) i la raó per la qual hi va participar Isidor Macabich en representació de les Pitiüses.
- Fer un estudi i un comentari lingüístic de l'aportació d'Isidor Macabich d'*Es Feudalisme a Ivissa* que va presentar al I Congrés d'Història de la Corona d'Aragó (1908).
- Determinar la ideologia lingüística d'Isidor Macabich.

3.2. Objectius específics:

A continuació s'exposen els objectius d'índole específica:

- Aprofundir en l'extensa obra de Macabich, tant en català com en castellà.
- Comprovar els fets culturals de l'Eivissa de l'època per veure la contribució que va fer Isidor Macabich a l'illa i a la llengua.
- Descriure les relacions que l'eivissenc va establir amb altres intel·lectuals coetanis per definir la seva posició en la societat i la seva influència, tant en la generació del moment com en la posterior.
- Transcriure, estudiar i comentar lingüísticament el text d'*Es Feudalisme a Ivissa* per classificar els diferents fenòmens, fonètics, morfològics, sintàctics i lèxics, que s'identifiquin amb l'eivissenc del segle XX.
- Extreure la presència del subdialecte eivissenc en els diferents documents històrics, literaris, periodístics i costumistes.

4. HIPÒTESI

La hipòtesi de la qual parteix el present treball és com que Macabich es decanta per l'ús del subdialecte eivissenc en *Es feudalisme a Ivissa*, el qual és un document històric amb la

finalitat de ser presentat en el I Congrés d'història de la Corona d'Aragó, es pot pensar que també podria continuar l'ús d'aquest subdialecte en altres documents d'una temàtica semblant, com ara altres textos i publicacions de la història de l'illa d'Eivissa, publicacions periòdiques sobre història, etc. A més, com que Macabich va redactar el treball en l'any 1908 amb l'objectiu que fos presentat en el Congrés, es pensa que haurà fet servir un dialecte eivissenc pensat per ser llegit en veu alta, en format de conferència, i amb moltes formes dialectals, ja que aquell any encara no s'havien publicat les *Normes ortogràfiques* (1913). Pel que fa a la seva ideologia lingüística, es podria pensar que Macabich en usar l'eivissenc i en col·laborar amb la seva aportació al Congrés, pren posició a favor de la defensa de les diferents varietats dialectals del català.

5. ESTAT DE LA QÜESTIÓ

5.1. *Isidor Macabich. Aspectes biogràfics*

Abans d'emprendre l'anàlisi d'*Es Feudalisme a Ivissa* i encetar l'estudi i el comentari lingüístic, cal parar esment en el personatge d'Isidor Macabich i Llobet i al seu recorregut biogràfic a causa de la importància que va tenir per la història, la llengua, el periodisme i la cultura d'Eivissa.

Isidor Macabich i Llobet va néixer a Dalt Vila, la part alta del nucli històric de la ciutat d'Eivissa, el 10 de setembre de l'any 1883 en una família d'artistes, els seus pares eren pintors de professió. El seu infreqüent cognom el va introduir a l'illa el seu avi patern, Isidoro Macabich i Pavía d'origen eslau, després que en una de les seves estades s'enamorés d'Irene Ferrer i Oliver, l'àvia paterna de Macabich. Macabich i Pavía va dedicar la seva vida a ascendir en la marina fins que l'any 1872 el van nomenar Tinent de Navili, malgrat que dos anys més tard es retirés a Eivissa. Com que els seus pares es van separar, la seva mare va quedar molt afectada i Macabich encara era un nen, els seus avis paterns es van encarregar de la seva educació, sobretot la seva àvia, la qual va inventar un mètode d'ensenyament a partir de cartolines.

El jove Macabich va anar a l'escola eivissenca de Joan Company i Gornés, situada a l'antic edifici del convent dels dominics, i més tard va ser deixeble del professor i músic Joan Mayans Marí (Marí, 2017). Malgrat que no va poder anar a la Universitat ni va fer cap estudi especialitzat en història, tenia molt clar que volia ser capellà i, per aquest motiu, assistí al Seminari Diocesà d'Eivissa: «No sé porque tuve yo la idea de hacerme sacerdote. La he tenido

siempre, siempre, nunca he vacilado, siempre he tenido la idea de ser sacerdote. Incluso cuando me enamoré» (Alcover González, 1971, p. 3). En la seva carrera professional va saber compaginar les seves tasques com a periodista, historiador, poeta, etc. amb el sacerdoci i sempre va vetllar per la cultura, la llengua i la història de l'illa. Els pocs estudis que va cursar eren impartits en llengua castellana i seguien el model del règim del moment.

Amb setze anys, el seminarista va començar a ensenyar gratuïtament a les classes nocturnes del *Cercle Catòlic* per treballadors sense rebre cap compensació econòmica i tampoc els estudiants havien de pagar una quota per assistir-hi. A més, el mateix Macabich afirma que, per millorar-les, va fundar el *Centro de Acción Social* l'any 1909, en què va continuar de mestre un total de trenta anys i sempre de forma gratuïta (Macabich, 1972). Quan cursava els seus estudis com a seminarista, just començar el nou-cents, va emprendre diferents tasques com a poeta, historiador i periodista. També va començar a lluitar a favor dels drets dels treballadors gràcies a la militància social i religiosa que havia rebut en l'educació eclesiàstica, fet que es pot veure plasmat en el seu primer article periodístic publicat el 1901. Aquest mateix any va publicar la seva primera poesia titulada *A la Verge Immaculada*.

L'any 1902 amb motiu de la visita a l'illa d'Antoni Maria Alcover per la campanya del Diccionari de la Llengua Catalana, es va organitzar una conferència a càrrec d'Alcover al *Cercle Catòlic*. Des d'aquell moment, Macabich va col·laborar en la tasca de creació del Diccionari i va iniciar una llarga relació amb el filòleg manacorí i amb el seu deixeble Francesc de Borja Moll. Un any més tard, gràcies a Macabich i altres col·laboradors va reparèixer el *Diario de Ibiza*, el qual celebra cent trenta anys des de la seva creació. També aquell any, es publica a la revista *Los Archivos de Ibiza* el seu primer article historiogràfic titulat "El delito del P. Tur". Com que Macabich va mostrar interès pels corsaris que van protegir l'illa i pels seus mèrits, l'any 1905 va proposar a l'alcalde, Bartomeu Rosselló, commemorar-los amb la construcció d'un monument al port, el qual es va inaugurar deu anys després. A més, un dels actes que formaven part de la commemoració era la lectura d'uns versos de l'obra teatral *Gente de mar* escrita pel mateix Macabich. També va escriure *Cap a l'escola!*, una segona i última obra per atreure els joves a l'escola nocturna (Marí, 2018).

Si es ressegueix el recorregut cronològic, el 1908 va redactar *Es Feudalismo a Ivissa* amb motiu del I Congrés d'Història de la Corona d'Aragó a petició d'Antoni M. Alcover. Un any després va marxar a Figueres per començar els estudis de Batxillerat de forma lliure pel fet que volia cursar estudis universitaris en Història. Però, dos anys més tard, aquest projecte es va veure frustrat per la mort del principal contribuïdor i oncle, Joan Roman. Malgrat això, el 1912 va ser nomenat Canonge Arxiver per oposició. El 1916 va assumir un nou càrrec aquest cop en

el Patronat de la Junta del Museu Arqueològic com a president. Un any després, Antoni M. Alcover, que ja era el president de la Secció Filològica de l'Institut d'Estudis Catalans, va presidir una segona conferència a Eivissa sobre l'eivissenquisme i la llengua. L'ideari que promulgava sobre aquestes qüestions era representatiu del de Macabich: un eivissenquisme catalanista i crític, però inequívocament espanyol (Marí, 2021a). Després de la conferència, Macabich va participar en la creació de *Ca Nostra*, una agrupació d'estudis eivissencs formada per una secció d'història i una altra de llengua, i de la seva revista *Ebusus* (1921-1924). En l'any 1918, després de les desavinences entre Antoni M. Alcover i l'Institut d'Estudis Catalans, Macabich i Serra i Orvay li van mostrar el seu suport en una estada que va fer a Eivissa.

Va ser amb l'establiment de la dictadura de Primo de Rivera el 1923 que Macabich es va trobar amb la censura quan va escriure una valoració sobre el canvi de règim. A partir de 1925, la figura de Macabich al *Diario de Ibiza* va ser cabdal pel fet que donaria un suport implícit al Partit Social Agrari, però va deixar d'escriure articles polítics fins a la proclamació de la Segona República (Marí, 2022a). L'any 1928 va aconseguir amb la col·laboració del bisbe que se celebressin a l'agost les *Festes de la Terra*, les quals s'han continuat celebrants fins al dia d'avui. El mateix any va establir contacte amb Baltasar Samper quan va visitar l'illa amb motiu de l'Obra del Cançoner Popular de Catalunya. Un any després va rebre la visita de Francesc Cambó al Museu Arqueològic, en què Macabich era el president de la Junta del Patronat. Fins i tot, van acordar publicar una col·lecció de documents històrics, però, a causa de la gran envergadura del projecte i per problemes de salut, no va fer el projecte (Marí, 2022a). També va ser cabdal el paper de Macabich en la creació d'una sucursal de la Caixa de Pensions per a la Vellesa i d'Estalvis.

Quan el 1933 es van organitzar els Jocs Florals a Eivissa, Macabich va formar part del jurat i, com a tal, va decidir que Marià Villangómez l'ajudaria en la tasca de selecció dels poemes que serien premiats. A més, Villangómez va començar a ser conegut gràcies al canonge, ja que li va publicar un poema sense que ell ho sabés. El 1934 l'Ajuntament va nomenar Macabich Cronista de la Ciutat d'Eivissa, després de la mort d'Enric Fajarnés Tur. Tal com explica Marí, l'any 1934 l'Ajuntament d'Eivissa crea una comissió organitzadora formada per l'alcalde i per Macabich, Puget i Llobet amb l'objectiu d'organitzar el VII Centenari de la conquesta d'Eivissa l'any 1935 (2022b, p. 24). L'any 1941 va ser declarat fill il·lustre d'Eivissa i el 1946 va passar a ser membre de la Reial Acadèmia de la Història. També va arribar a ser membre de la Real Acadèmia Espanyola el 1953. La ciutat d'Eivissa l'any 1955 li va dedicar l'*Avenida de Isidoro Macabich*. Temps després, el 1971 va ser guardonat amb la Medalla d'Or de les Balears

i la gran Creu de l'Ordre d'Alfons X el Savi. Finalment, set anys després de la seva mort, l'any 1973, es va inaugurar un monument en la seva memòria al carrer de Sa Carrossa a Dalt Vila.

5.2. Àmbits d'estudi desenvolupats per Macabich

Com s'ha explicat en l'anterior apartat, Macabich era un canonge polifacètic que tenia els objectius de defensar les seves idees en la premsa i de moure les persones cap a la seva causa. A continuació, s'exposaran les fites més importants dels diferents camps d'estudi en què el canonge va treballar durant tota la seva vida. Per poder ordenar els diversos esdeveniments se seguiran les parts proposades per Fanny Tur Riera (1998), amb algunes variacions.

5.2.1. Macabich costumista

Algunes de les obres de Macabich se centraven en la cultura popular, les rondalles, els costums i les tradicions de les Pitiüses, com ara *Mots de bona cristiandat* (1918), en què incita el lector a parlar eivissenc; *Romancer tradicional eivissenc* (1954), el qual va ser editat per Francesc de B. Moll, i el volum IV de la *Historia de Ibiza* (1967) sobre el costumisme¹. Macabich no va poder dedicar tantes hores de treball com les que hagués volgut a la faceta costumista per falta de col·laboració d'altres investigadors (Villangómez, 1973, p. 11).

5.2.2. Macabich articulista i periodista

Macabich va escriure el seu primer article només amb divuit anys (1901) per *El Correo de Ibiza*, el qual es titulava "El proyecto de asociación religiosa en Francia". Amb aquest article, l'eivissenc marcava la tendència periodística de la seva carrera, és a dir, sovint participava en polèmiques i escrivia rèpliques contra les tesis (religioses, històriques o culturals) que considerava errònies o adverses a les seves idees (Marí, 2018, p. 7). El 1903 va fomentar la represa del *Diario de Ibiza* després que *El Correo de Ibiza* i *El Porvenir*, en què també havia col·laborat amb diversos articles, tanquessin inesperadament. En una entrevista feta per Alcover González, Macabich explica que després de tenir l'aprovació de l'impressor, van haver de recórrer al partit liberal per falta de subvencions, fet que no li agradava admetre: «A mí no me hacía gracia que el Periódico, el Diario de Ibiza, fuese un diario político, pero ya veía que

¹ Per aprofundir més en aquest vessant de Macabich vegeu Gomila (2022) i Villangómez (1973).

no había más remedio, alguna cosa teníamos que hacer» (1971, p. 7). A partir de 1948 va publicar diversos articles sota les seccions “De la tierra”, “De nuestra historia” i “Del dia” en què escrivia petits articles sobre llengua, història i costumisme, respectivament. Va ser redactor en cap d’aquest diari des de 1953 fins a la seva mort. A més a més, també col·laborà en diferents publicacions periòdiques, com ara *El agricultor* o *Nuestra Hoja*, *La Isla*, *El Resumen*, *El Heraldo de Ibiza*, *Excelsior*, etc. El 1928 va publicar el llibre *Del combate: en mis bodas de plata con la prensa, 1901-1926* en què feia un recull d’una selecció dels seus articles periodístics dels primers vint-i-cinc anys de periodisme.

5.2.3. Macabich i la literatura

Macabich va arribar a publicar obra en vers i en prosa, però la més abundant és la primera. La gran part la va publicar a través de la premsa, algunes estaven fetes amb motiu d’algun esdeveniment puntual (*Himne a Nostra Dona Santa Maria d’Eivissa*, 1935), i, més tard, va començar a fer reculls de poesia. En aquests es podien trobar poques que fossin inèdites, és a dir, escrites per ser publicades directament en el llibre. També solia escriure alguns versos en les cartes que anaven adreçades a la seva àvia, però els escrivia en castellà fet que es podria deure al fet que rebia els estudis en llengua castellana. És cert que Macabich va començar a alternar les dues llengües, però era freqüent que el canonge emprès el català en la seva obra poètica. Les temàtiques principals dels poemes eren l’illa i els seus paisatges, la religiosa lligada a la cultura d’Eivissa i Formentera, la seva història. La feina que va fer per la literatura illenca va ser cabdal, ja que la prèvia al segle XX és molt escassa i, en general, no tenia molta influència dels moviments literaris coetanis europeus. Les tres figures influents de la literatura de l’eclésiàstic són Miquel Costa i Llobera, Jacint Verdaguer i Joan Alcover. A més, el seu públic eren els habitants eivissencs, els quals tampoc rebien molta cultura forana.

A la Verge Immaculada va ser el primer poema que va publicar l’any 1901 a *El Correo de Ibiza* i en el subdialecte eivissenc, ja que el català literari era desconegut en aquell temps. L’any 1922 va publicar *De mi mocedad. Líricas* és el primer llibre en què recull les poesies que havia escrit fins al moment. Després de gairebé una dècada, publica el 1931 *Nuevos versos. Poesías castellanas e ibicencas*. Cal remarcar que Macabich va ser el primer escriptor eivissenc que li van oferir publicar a Barcelona una obra poètica, *Dialectals* (1933). Dos reculls de temàtica semblant són *Vesprals* (1934) i *Miratges* (1936). L’any 1950 publica *De mi vida. Poesías castellanas e ibicencas*. Tres anys abans de la seva mort veu la llum un volum anomenat *Obra literària* (1970). En la majoria d’aquestes publicacions adjunta un petit text en què explica el

perquè de la llengua que ha emprat, però en una autobiografia explica: «És clar que aquest procediment, literàriament irregular, no podia ésser definitiu i el vaig reduir fins a eliminar-lo per complet als nous llibres» (1972, p. 12).

5.2.4. Macabich eclesiàstic

Els inicis de Macabich en l'àmbit eclesiàstic van començar l'any 1899 quan va ser nomenat sagristà de la parròquia de Sant Cristòfol, després el 1904 va acabar els estudis de teologia i el setembre de 1906 va rebre la tonsura. Aquell mateix any va ser anomenat sotsdiaca i va pronunciar la seva primera missa. Dos anys després va promoure la creació de l'Asociación Diocesana de la Buena Prensa, perquè tenia l'objectiu que la premsa que arribés als eivissencs no fos ni antireligiosa ni impia (Marí, 2018, p. 14). El 1910 va crear el *Sindicato Juventud Obrera* com una primera incursió en el sindicalisme catòlic i deu anys després va entrar de ple amb la creació de la *Federación Católico-Agraria*. El 1911 va fundar la *Congregación de la Purísima y de San Luis Gonzaga*. Després de ser nomenat Canonge Arxiver per oposició el 1912, es va encarregar de la càtedra de Filosofia i de Sociologia del Seminari Diocesà d'Eivissa i entre els anys 1913 i 1928 s'encarregà de la direcció del "Boletín Oficial del Obispado". Entorn el 1929 va crear amb el bisbe Huix la Germandat de Santa Maria i el 1930 publica el *Catecisme de sa Doctrina Cristiana* en català dialectal i castellà. El 1951 va rebre el càrrec de Canonge ardiaca i el 1953 el d'Arxiprest de la Catedral. Finalment, el 1960 va rebre el càrrec de prelat Domèstic del Papa i va arribar a ser Vicari Capitular i Governador Eclesiàstic.

5.3. Isidor Macabich com a historiador

Abans d'exposar la feina de Macabich com a historiador i cronista de l'illa d'Eivissa, cal parlar esment de la seva definició d'història:

«La Historia, a mi ver, es un latido de vida recogido a través de los tiempos, latido que podrá reflejarse por escrito bien con la amplitud de un Tácito o de un Tito Livio, bien exhumando esas menudas crónicas donde se cuenta el funcionar de un gremio o se recoge el comentario del pueblo ante un eclipse de sol. Yo, obligado por las circunstancias, he tenido que seguir este último método. No ha sido la mía una labor de fría técnica, con ficheros, sino simplemente de amor a mi tierra» (Porcel, 1971, p. 281).

El 1903 a *Los Archivos de Ibiza* va sortir publicat el primer treball historiogràfic de Macabich “El delito de P. Tur”. Va ser gràcies a l'historiador i parent, Josep Clapés i Juan, el qual era també fundador i director de la revista historiogràfica, que el jove historiador va poder visitar els arxius i va sentir curiositat pels documents i per la història d'Eivissa. En dues entrevistes de l'any 1971 Macabich arriba a confessar les condicions deplorables de l'organització i dels arxius amb les quals va haver de treballar als inicis. Afirmava que treballava a magatzems de papers sense catalogar, la majoria sense índex, amb molt desordre i, fins i tot, amb rates (Alcover González, 1971; Porcel, 1971). Després d'aquesta publicació, els articles i les obres historiogràfiques van marcar la carrera de l'eclésiàstic. El 1906, amb motiu de la commemoració del centenari de l'apressament del vaixell pirata ‘El Papa’, va publicar una monografia amb el títol *Corsarios ibicencos en los siglos XVIII i XIX* format per diferents apunts biogràfics dels corsaris que van participar en l'apressament.

Després d'aquesta publicació, rep l'encàrrec del filòleg Alcover d'escriure un document sobre la història d'Eivissa relacionat amb Jaume I amb motiu del I Congrés d'Història de la Corona d'Aragó. Amb això, Macabich va redactar el 1909 el document *Es Feudalismo a Ivissa*. L'any 1916 escriu *Santa María la Mayor* que era l'única parròquia de la ciutat d'Eivissa. També entre 1931 i 1933 publica tres monografies seqüencials: *Pityusas: ciclo fenicio* (1931), *Ebusus: ciclo romano* (1932) i *Santa María: ciclo cristiano* (1933). El 1935 comença a publicar la *Historia de Ibiza* en fascicles, però no és fins al 1966 i 1967 que publica els quatre volums de la *Historia de Ibiza* en què recull la majoria de les monografies, alguns articles de premsa i altres, gràcies a l'Ajuntament d'Eivissa. També tenia una secció fixa al *Diario de Ibiza* anomenada “De nuestra Historia”. Amb tot això, es pot afirmar que Macabich va ser un gran historiador que tenia l'objectiu de fer recordar la història d'Eivissa, tal com afirma Escandell: «Es pot dir que ningú abans d'ell, i ningú com ell, ha tingut una coneixença més completa dels papers conservats a l'illa, i ningú ha sotmès a una tan àmplia explotació crítica els fons arxivístics locals [...]» (1973, p. 8).

5.4. El I Congrés d'Història de la Corona d'Aragó

5.4.1. Origen del I Congrés de 1908 sobre Jaume I i la seva època

A començaments del segle XX, diverses revistes i periòdics de Catalunya van manifestar el seu desig de celebrar un certamen sobre la història. En 1905 es van reunir diversos escriptors especialitzats en història per arribar a la conclusió de realitzar Congressos periòdics d'història

i van establir el primer l'any 1906 a València. Com que això no va tenir gaire èxit a causa de complicacions dels organitzadors, el 1907 a Barcelona es reuniren diferents dirigents de Catalunya, entre els quals l'alcalde de la ciutat, Domènec Sanllehy, i el director aleshores de l'Arxiu de la Corona d'Aragó, Francesc de Bofarull i Sans, per commemorar el naixement de Jaume I (Arxiu de la Corona d'Aragó). Després d'aquesta reunió, la junta va anunciar que el I Congrés d'Història de la Corona d'Aragó se celebraria entre els dies 22 i 25 de juny per commemorar el setè centenari del naixement de Jaume I a la ciutat de Barcelona. A partir d'aquell moment i gràcies a la constitució de la Comissió Permanent, se celebren puntualment a diferents territoris de l'antiga Corona d'Aragó.

5.4.2. Macabich congressista

El 1908 quan Alcover va contactar amb Vicent Serra i Orvay per a la redacció d'un document sobre la història d'Eivissa amb motiu del I Congrés d'Història, l'eivissenc li explicà que hi havia un jove prevere que treballava molt sovint amb els documents de l'arxiu i que, per aquest motiu, estava preparat per assumir la redacció². Amb això, Alcover i Macabich establiren una relació a través de missives i en la segona Macabich li confirma que redactarà un document sobre el feudalisme a Eivissa, el qual es titularia *Es Feudalisme a Ivissa*. En la carta amb data del 17 de juny de 1908, Macabich afirma que ha seguit la llengua local d'Eivissa amb ajuda de Serra i Orvay tal com li indicà el mateix Alcover. També, en una de les cartes Macabich escriu que la seva voluntat era que el manacorí presentés *Es Feudalisme a Ivissa* al Congrés, ja que ell no assistiria. És cert que a les actes del Congrés només apareixen Antoni M. Alcover de Palma i Vicent Serra d'Eivissa i el dia 25 de juny es van presentar els treballs per part del congressista Francesc Carreras Candi.

6. ANÀLISI DEL DOCUMENT

6.1. Descripció d'*Es Feudalisme a Ivissa*

El text d'*Es Feudalisme a Ivissa* forma part del llibre *Congrés d'Història de la Corona d'Aragó: dedicat al Rey en Jaume I y a la seua época. Primera part. Ab lo patrocini del Excm. Ajuntament de Barcelona*. El congrés es va celebrar el 1908 a la ciutat comtal, però no va ser

² Tota la informació sobre els contactes entre els eivissencs i el manacorí ha estat extreta de Perea i Marí (2013).

fins a l'any 1909 que es van publicar els dos volums amb les actes i les diferents aportacions. El llibre es pot consultar a la majoria de les biblioteques i se sol conservar en un estat favorable. A més, per a aquest treball s'han consultat dos exemplars diferents que es troben a la Biblioteca de Lletres de la Universitat de Barcelona i a la Biblioteca Pública Insular d'Eivissa.

Es Feudalisme a Ivissa d'Isidor Macabich forma part del primer volum i comprèn des de la pàgina 457 fins a la 465, ja que a partir de la 466 fins a l'última, la 482, Macabich adjunta un apèndix amb un seguit de textos majoritàriament en llatí dividits en catorze apartats, als quals fa referència en el cos del document. Aquest està encapçalat pel títol "Es Feudalisme a Ivissa" i, tot seguit, l'autor escriu '(Anotacions històriques)'. El cos del treball està dividit en paràgrafs de diferents mides, els quals, al seu torn, es divideixen en cinc seccions separades per tres asteriscos. A més, al llarg de tot el document, Macabich insereix notes a peu de pàgina de diferent llargada (la més extensa ocupa quasi una pàgina sencera) i sense un ordre numèric. Pel que fa al contingut, l'eclesiàstic explica com Jaume I va encomanar a Guillem de Montgrí, a l'Infant Pere de Portugal i al Comte del Rosselló, Nunyo Sanç, la conquesta de l'illa d'Eivissa i la seva consegüent repartició territorial. En paraules del mateix Macabich: «El estudio que estoy zurciendo tratará del feudalismo en Ibiza, ó sea de la división territorial y de jurisdicción entre los conquistadores y sus inmediatos sucesores en el señorío de esta isla» (Perea i Marí, 2013, p.106-107).

6.2. Estudi i comentari lingüístic

L'estudi i comentari lingüístic de trets generals i, en concret, dialectals d'*Es Feudalisme a Ivissa* s'ha fet seguint el model de l'estudi lingüístic de Colón i Perea (2005). Cal afirmar que s'ha transcrit la totalitat del document, menys la part d'annexos, tal com la va escriure Macabich, sense fer canvis ortogràfics ni de puntuació, i s'han numerat les línies per facilitar l'anàlisi de les formes dialectals amb la finalitat de fer un estudi i comentari lingüístics més detallats. Les notes de peu de pàgina tampoc s'han analitzat pel fet que algunes són citacions d'altres documents i s'ha considerat que l'historiador les va copiar de la font sense fer-ne canvis. Després, s'ha fet una lectura atenta del text amb l'objectiu de classificar les formes per diferents categories, subcategories i apartats: qüestions graficofonètiques (vocalisme i consonantisme), morfologia (nominal, pronominal i verbal), sintaxi (adverbis, preposicions i construccions oracionals) i lèxic (calcs, formes antigues, vulgarismes i altres).

6.2.1. Qüestions graficofonètiques

6.2.1.1. Vocalisme

a. Vocalisme tònic

Es pot observar que no hi ha cap criteri que regeixi l'accentuació, sinó que, majoritàriament, els accents gràfics es col·loquen quan hi ha una síl·laba tònica i sembla que en algunes paraules sí que es té en compte l'obertura o el tancament de la vocal i en altres no, com ara *expansió* (4), *tèrra* (25), *mèna* (25), *organització* (193), etc., però *plán* (4), *mediterránea* (4), *germá* (15), *ajuntárense* (29), *época* (124, 136), *encomenás* (202), etc. Algunes paraules que en català no s'haurien d'accentuar porten l'accent gràfic perquè se segueix la normativa castellana, com ara *María* (34), *valentía* (44), *havía* (67), *senyoríus* (119), etc. Cal afirmar que en algunes paraules no s'ha sabut identificar bé si era un accent gràfic o no a causa de la tipografia en què està imprès.

b. Vocalisme àton

L'eivissenc és un dels subdialectes orientals amb un sistema àton format per tres vocals: la central mitjana ([ə]), la posterior alta ([u]) i l'anterior alta ([i]). Aquest fet, propi de la llengua oral, es pot veure reflectit en algunes vacil·lacions del text: *cunquesta* (12), però *conquesta* (3); *Arcabisbe* (14), però *Arquebisbe* (38, 61, 66, 129, 133, 141, 163, 182, 190, 201, 204, 214); *falte* (30); *encomenada* (31); *custums* (104), però *constums* (22); *correspunent* (74); *cumprada* (74); *cunsenyors* (84), però *consenyor* (189) i *consenyors* (127, 131, 135, 151, 166, 171, 173, 176, 178, 183, 187, 215); *cumplidor* (88), *meteix* (96, 175, 204), *metexes* (100), *metexos* (115) i, però *mateix* (10, 41, 67, 208); *sufrides* (124); *encomenats* (128); *governador* (139), però *governador* (102, 133, 142, 145, 163, 203) i *governadors* (109, 116); *indivisus* (148); *altre* (172, 187); *ivissenca* (216). Un cas excepcional és *podor* (95) amb la vocal posterior mitjana ([o]) en posició àtona.

c. Representació de diftongs

La grafia *y* s'usa per representar els diftongs decreixents, com ara *rey* (3, 16, 73, 84, 85, 93, etc.), *Pytyuses* (4), *Lleyda* (21), *aygües* (23), *lley* (24), *lluyta* (45), *vuyt* (46), *Almudayna* (48), *meytat* (63, 72), *Fruytós* (80, 130, 134, 144, 202, 207, 215), *engreyts* (85), *servey* (87),

may (114), *reys* (115), *virrey* (140), *fruyts* (153), *lleys* (158, 171), *vuyt* (182), *guaytes* (183). En els diftongs creixents la semivocal *i* també està representada amb la grafia *y*: *reyal* (11, 128, 203), *reyalesa* (103) *feya* (113). Hi ha un cas de diftong creixent representat amb monoftongació *Arcabisbe* (14), però *Arquebisbe* (38, 61, etc.).

d. Representació de hiats

Els mots *influit* (96), *constituien* (118) i *lluismes* (132) no porten la *h* per marcar el hiat. S'observa la presència de la *h* en posició medial per marcar la presència del hiat: *sarrahins* (39), *serrahina* (51), *reduhir* (85), *succehí* (87), *preheminecies* (92). Però no en *armònica* (193).

6.2.1.2. Consonantisme

S'han trobat moltes vacil·lacions en la representació de les oclusives, de les fricatives, de les africades i de les laterals, pot ser per la influència del castellà. En el cas de les fricatives i les africades es pot deure al fet que una de les característiques del castellà és la manca d'aquestes consonants sonores.

a. Representació de les oclusives

En primer lloc, el so oclusiu dental sonor ([d]) es representa amb la grafia *t*, com ara *atquirits* (113), *acorts* (115), *atmetent* (140), *exactitut* (167), *acòrt* (215). Hi ha un cas en què l'oclusiva velar sorda ([k]) es representa amb la grafia *c*, *consequència* (21), en lloc d'emprar la grafia *q*. També l'oclusiva es representa amb el dígraf *ch*: *boschs* (24); *llochs* (26, 70, 148, 150); *Christ* (48); *cinch* (51); *Alhauec* (52), però *Alhauech* (59, 63, 64); *Xarch* (58); *pochs* (75); *unich* (90); *jurídich* (95); *poch* (113); *tench* (124); *dech* (125); *lloch* (96, 169); *polítich* (196); *llochtinents* (176), però *lloctinent* (203); *ivissench* (213); *eclésiastichs* (117, 218). L'oclusiva bilabial sonora ([b]) és representada per la grafia *v*, *varonil* (44), i s'elideix en la forma *sustituir* (102), pròpia de la llengua parlada.

b. Representació de les fricatives

En segon lloc, la fricativa postalveolar sorda ([ʃ]) es representa amb la grafia *s*, *expansió* (4), *espedició* (13), *espedicions* (43), *estremada* (109), *extracció* (155), *espectava* (179), o amb el dígraf *cs* o *tj*, *ecsigint* (27); *etjercisi* (117), però *exercissi* (153) i *exercisi* (202). No escriu la *i* quan el so està format pel dígraf *ix*: *dexaren* (30); *dexat* (43); *dexant* (78); *metexes* (100) i *metexos* (115), però *mateix* (10, 41, 67, 208) i *meteix* (96, 175, 204); *conexia* (138) i *conexer* (196); *parexer* (199).

La fricativa postalveolar sonora ([ʒ]) es representa amb la grafia *g*: *proyectada* (13), *obgecte* (122). La fricativa alveolar sorda ([s]) es representa amb la grafia *s* o *ss* quan hauria de ser una *c*, com ara *dolses* (23), *plasses* (70, 148, 150), *carniceria* (154), *exercissi* (153), *exercisi* (202), *consedintse* (2014). També es representa amb una sola *s* quan és sorda, com ara *pasás* (28) però *passaren* (218), *vasalls* (98), *Mostasaf* (167, 169, 175), i amb el dígraf *ss* per representar la grafia *ç*, com ara *rassa* (44), o la grafia *s*, com ara *Sans* (7, 29, 65, 74, 79), *alsá* (47), *asseguransa* (98), *ters* (123), *recordansa* (217). Però, es pot afirmar que *conexia* la grafia *ç* per *començament* (151). La fricativa alveolar sonora ([z]) es representa amb el dígraf *ss*, com ara *Ressurrecció* (170), *Céssar* (196), o amb la grafia *s*, com ara *sensill* (122).

c. Representació de les africades

S'observa que l'africada alveolar sonora ([d͡z]) es representa amb la grafia *z*, *organització* (193), o amb la grafia *s*: *idealizada* (6), *realizada* (9), *sintetizada* (32), *desautorisant* (116), *legalizació* (156), *organización* (210), *desamortización* (218). L'africada postalveolar sonora ([d͡ʒ]) es representa amb la grafia *tj*: *llinatje* (14); *herbatjes* (24); *homenatje* (27), però *homenatge* (39); *platjes* (43); *jutje* (139, 144); *vassallatjes* (159). L'africada palatoalveolar sorda ([t͡ʃ]) es representa amb la grafia *tj*: *desitjs* (212).

d. Representació de les laterals

La lateral palatal sonora ([ʎ]) es representa amb la grafia *l*, com ara *apelava* (139) i *apelacions* (135), per influència del castellà. També podria voler representar la *ela* geminada, pel fet que el verb *apelar* no existeix amb la lateral alveolar sonora, sinó que s'escriu amb la lateral palatal sonora ('apellar') o amb la *ela* geminada ('apel·lar'). La grafia *l* de *rebelió* (114) sí que representa la *ela* geminada.

e. Grafies llatinitzants

En alguns mots es troba la -n a final de mot: *plán* (4), *cascun* (37). La caiguda de la t final en alguns mots, com ara *San* (206, 214), però també es troba *Sant* (80, 130, 134, 144, 202). En el topònim *Portumany* (52, 58, 64) es pot trobar la grafia llatinitzant *u*, ja que ‘Portmany’ prové del llatí PŎRTU MAGNU, però *Portmany* (54).

f. Altres fenòmens

L’elisió d’una grafia o l’addició en mots que no la porten es pot deure al fet que el text està escrit com l’autor ho pronunciava. Alguns exemples són l’elisió de la *n* de la primera síl·laba en *trascendencia* (3), l’addició de la mateixa grafia la primera síl·laba de *constums* (22), però *custums* (104). L’elisió també es troba a l’article indefinit *un* de l’exemple *un altre de ses obligacions* (187) produïda pel contacte amb la següent vocal central baixa ([a]). En *sustituir* (102) s’elideix la bilabial sonora ([b]).

Un fenomen a remarcar de l’eivissenc és l’addició de la consonant epítètica -t en posició final absoluta de mot acabat en vocal: *genit* (3). Es troben dissimilacions, com ara a *empendre* (5) i a *orde* (143) que presenten l’elisió de la ròtica en la segona síl·laba, i assimilacions, com ara *propri* (113, 115), *proprietats* (118), *propri* (172), *propries* (176) amb l’addició de la ròtica en la segona síl·laba. En *mohiment* (106) es col·loca la grafia muda *h* per dissimilació de les nasals bilabials ([m]) de l’oclusiva bilabial i en *Eulària* (53, 64) s’intercanvia la segona lateral alveolar *l* d’*Eulària* amb una ròtica bategant per dissimilació amb la primera lateral alveolar. En el cas de *procehí* (114) es pot haver produït o bé una síncope amb la caiguda del so oclusiu dental sonor ([d]) i una posterior addició de la grafia *h* per separar les síl·labes o bé una dissimilació entre la fricativa alveolar sorda ([s]) i l’oclusiva dental sonora ([d]), *procedí*.

6.2.2. Morfologia

6.2.2.1. Morfologia nominal

a. Gènere i formació de gènere

En l’exemple *es següents tramitacions* (137) es pot observar una manca de concordança entre l’article salat i el substantiu. En *sòus melgoreses* (74) ocorre el mateix: el substantiu *sous* és masculí i l’adjectiu *melgoreses* és femení.

b. Nombre i formació de nombre

Destaquen els exemples *prohomens* (146) i *quatre homens* (181) en què en la formació del plural es manté la *n* etimològica. En el plural del substantiu ‘desig’ opta per l’opció sense la vocal *o*: *desitjs* (212) i no *desitjos*. El mateix ocorre en el plural de ‘bosc’: *bochs* (24) i no *boscós*.

c. Articles

Una de les característiques més representatives del subdialecte eivissenc és l’ús de l’article salat provinent d’IPSU, IPSA, el qual es pot observar al llarg de tot el text en totes les seves formes, com ara per al masculí singular: *es Feudalisme* (1), *es genit* (3), *es terme* (8), *es poder* (8, 39), *es mateix* (9-10), *es llinatge* (14), *es Sagrista* (14), *es triomf* (17), *es domini* (18), *es prelat* (20), *es dret* (26), *es territori* (27), *es dictam* (34), *es nombre* (37), *es dia* (46), *es castell* (48), *es plà* (59), *es senyoriu* (60), *es nombre* (60), *es mateix criteri* (67), *es podor* (95), etc.; per al masculí plural *es moros* (5), *es tractes* (11), *es seus hereus* (22-23), *es territoris* (36), *es sarrahins* (39), *es noms* (53), *es primitius* (58), *es efectes* (59), *es restants termes* (60), *es combatents* (60-61), *es curtons* (66), *es drets* (67), *es nobles rebels* (85), *es patricis* (86), etc.; per al femení singular *sa transcendència* (3), *sa conquesta* (3, 9, 27), *sa total reducció* (5), *sa segona* (6), *sa carta* (11), *sa cunquesta* (12), *sa projectada expedició* (13), *sa presa* (16), *sa corona* (18), *sa potestat* (26), *sa prestació* (27), *sa vila* (36), etc., i per al femení plural *ses antigues* (4), *ses condicions* (9), *ses armes* (17), *ses nobles iniciatives* (20), *ses constums* (22), *ses illes* (28), *ses hòsts* (33), *ses platjes* (43), *ses barres* (47), *ses corresponents parts* (64), *ses Salines* (66), *ses rendes* (75, 80), *ses relacions* (83), etc. També hi són presents les formes *so* i *sos* del llatí IPSO: *so govern* (205), *so mes de Febrer* (209), *sos judicis civils* (147), *sos bens y drets territorials* (214).

També es poden trobar les formes reduïdes tant a començament de mot per al masculí, *s’aprets* (41), *s’arraval* (69), *s’Ardiaconat* (80), *s’aldeci* (85), *s’unich* (90), *s’honor* (94), *s’etjercisi* (117), etc., com per al femení, *s’illa* (69, 78, 89, 129, 166, 179, 205), però *sa illa* (56, 123, 158), *s’espasa* (86), *s’admirable Carta-pobla* (96), *s’època* (136), *s’administració* (137), malgrat que el mot comenci per *i* o *u* àtones, *s’indómata* (44), *s’Universitat* (157, 160, 162, 173), *s’unificació* (200), *s’història* (213), etc. Es pot trobar després de mot si acaba en vocal i la següent paraula comença per consonant, *empendre’s siti* (5-6), *sobre’s castells* (26), *que’s domini* (27-28), *entre’s conquistadors* (55, 69, 121), *entre’s consenyors* (83-84, 151), *sempre’s senyoriu* (89), *que’s seus vasalls* (98), *que’s poders* (127); fins i tot, quan la següent

paraula comença per vocal, com ara *be's estanys* (66) i *sempre's habitants* (159). Es troba la contracció de la preposició *a* i de l'article salat *es*: *as castellans* (102).

Els articles literaris s'usen de manera puntual, com ara *la morisma* (8-9, 95, 195), *la obra* (49), *la cristiandat* (87), l'any (73, 77, 81, 129, 160, 201, 206, 209, 213, 215), i, en gran part, davant d'antropònims i topònims, *la Verge María* (34), *l'Infant* (29, 38, 61), *la Almudayna* (48), *la vila* (51, 55), *la Marina* (69, 149), *l'alt En Jaume* (83, 195), *l'Arquebisbe* (129, 133, 141, 190, 204), *l'Ardiaca* (130, 134, 191, 204, 206), *l'Emperador Carles* (194), *la Seu Episcopal* (216). També es troben quan formen una contracció amb una preposició, amb la preposició *de*: *del Rey* (3, 138, 142, 163, 191, 203, 207), *del Rosselló* (8), *del Arquebisbe* (38, 163, 201, 214), *del mon* (43), *del any* (46), *del puig* (48), *del Plá de Vila* (53), *del Ardíaca* (163, 201-202, 214), *del Cardenal* (209), *dels murs* (51), *dels sants Evangelis* (164); amb la preposició *a*: *al Infant* (7, 64), *al Rey* (16, 182), *al Arquebisbe* (61, 182), *al Ardíaca* (182), *al Papa Paulo V* (209), *al Estat* (218). En aquests també es pot observar que en la major part no es realitza l'apostrofació davant de vocal. Es poden trobar les formes *lo* i *los*: *lo noble Don Jaume* (12), *lo Conqueridor* (20), *lo restant* (36, 56), *lo Comte* (38, 61), *lo cim del puig* (48), *lo pactat* (55-56), *lo Rey* (73, 84, 85, 93, 129, 133, 211), *lo meteix* (174-175), *los tres vinents pactes* (32).

Com es propi en l'eivissenc, es pot observar un ús general de les formes de l'article personal *en*: *En Jaume* (3, 83, 85, 195), *En Montgrí* (29, 63, 86, 88-89, 97, 102, 110), *En Nunyo Sans* (79).

d. Demonstratius

Els demostratius més remarcables són les formes *aqueix famós port* (42) i *aquet y altres drets* (103) amb la pèrdua de la *s*, pronúncia pròpia de la llengua parlada. La funció del segon demostratiu és anafòrica. També emprava les formes *aquest sensill treball* (122), *aquesta tendència* (105), *aquesta illa* (199), *aquell mateix any* (41), *aquell temps* (198), *aquells llochs* (153), *aquells capitans* (95), *aquells fruyts* (172), *aquells drets* (218), *aquelles illes* (25), etc. Es pot afirmar que el sistema díctic és el ternari pel simple fet que es poden trobar demostratius dels tres graus: *aquesta illa* (199), *aqueix famós port* (42) i *aquells fruyts* (172).

e. Possessius

Els possessius que es detecten propis de l'eivissenc són els àtons *son* i *sos*, com ara *son admirable plán* (4), *son germà* (15), *son pendó* (47), *son castell* (55), *son repartiment de terres* (62), *són domini feudal* (98), *son ofici de juraria* (165), *son ofici* (171), *son Pabòrdre* (189), *son càrrech de Governador* (203), *sos bens y drets territorials del Arquebisbe* (214). La forma castellana *sus*: *sus empleats* (155) i *sus seus desitjs* (212).

També es troben els possessius tònicos per a la tercera persona del singular, com ara *seua paraula* (88), *seua elecció* (162), *seua autoritat* (210), i per a la tercera persona del plural, com ara *seus hereus* (22-23, 121), *seus dominis* (77), *seus pobles* (94), *seus vasalls* (98), *seus governadors* (116), *seus respectius curtons y partides* (131), *seus oficis* (177), *seus plans defensius* (200), *seus vassalls* (208) i *seues obligacions* (178-179). S'observa la forma *llurs*, *llurs partides* (38), que indicia el registre formal del text.

f. Indefinits

Els indefinits més destacables són les variants formals de *cadascú*: *quiscuna de ses quals* (59) i *quiscun de dits consenyors* (131), *cascon* (37, 178, 183). La forma *varies* en *varies ocasions* (115), es pensa que pot ser d'origen castellà. També s'observa l'ús dels indefinits *un* i *una*, com ara *un any* (18), *un d'es restants termes* (60), *dins d'un d'es curtons* (66), *un mohiment* (106), *un jutje* (139), *una gloria* (14), *una escriptura* (31), *una quantitat anyal* (189), etc.; *alguns* i *algunes*, com ara *alguns altres llocs* (70), *alguns altres otorgats* (103), *alguns governadors* (109), *algunes variacions* (126-127); *altres*, com ara *altres drets* (103), *altres reys* (109), etc., i també *certs*, *diferents*, *res* i *cada*, com ara *certs drets* (117), *certs llocs* (148), *diferents potestats* (152), *diferents jurisdiccions* (201), *res perdien* (93-94), *cada senyor* (152), *cada curtó* (180), *cada matí* (185), *cada consenyor* (189).

g. Quantitativus

Es pot observar l'ús dels quantitativus *quants* i *quantes*: *quants de defèctes pogués entranyar es sistema* (112) i *publicació de quantes lleys anaven encaminades* (158). Es troben diferents formes del quantitativu *tant* que no indiquen la quantitat exacta: *tantes naus heroiques* (43), *tant de desprendiment* (93).

h. Numerals

Entre els numerals destaca el compost *vuytubre* (4) format pel numeral *vuit* i pel substantiu *octubre* i el femení *dues* i no *dos*: *dues eclesiàstiques* y *dues seculars* (35) i *ses dues sentències* (139). Es troba un numeral ordinal, *sa segona illa balear* (6), i diferents numerals cardinals, com ara *dos anys* (8), *dotze d'abril* (31), *quatre persones* (34), *cinch termes o partides* (51-52), *vuyt d'Agost* (46), *tres consenyors* (183), etc.

6.2.2.2. Morfologia pronominal

Són abundants les formes aglutinades dels pronoms en posició enclítica, com ara les formes plenes de la tercera persona reflexives *reservantse* (25, 102, 153), *desdintse* (115); les formes plenes d'acusatiu de la tercera persona *rescatarles* (8), *honrarlo* (90), *sonantles* (185), *ferla* (198) i la forma reduïda en *defendrels* (94); les formes plenes de datiu de la tercera persona *oferintli* (18), *fentli* (22), *deguentli* (39), *conservantli* (89), *ajuntantli* (203), i el pronom *en* en funció de complement de nom: *fentne* (172), també s'opta per la forma plena. L'exemple *arribars 'hi* (111) és un dels pocs de combinació de pronoms, en què es troba la forma elidida de la tercera persona reflexiva i el pronom *hi*. Si la paraula anterior acaba en vocal adopten la forma reduïda, com ara *que's reservá* (136) pronom de tercera persona reflexiu i *que'n pertocaven* (182) en funció de complement del nom.

També es troben formes en posició proclítica, com ara la forma plena de la primera persona singular *me falta* (121) i *me es impossible* (125); la forma plena d'acusatiu de la tercera persona *lo complagués* (212) i la forma reforçada *els arrancaren* (95); la forma plena del pronom *ho* en funció de complement directe *ho compregué* (194); la forma plena del datiu de la tercera persona *li otorgá* (21) i *li va parexer* (199), i la forma reforçada del pronom *en* en funció de complement del nom *en feu testament* (77) i *en conexia* (138). La combinació de pronoms en posició proclítica *los hi fonch encomanada* està formada per la forma plena del datiu plural i el pronom *hi*.

6.2.2.3. Morfologia verbal

Algunes formes del present d'indicatiu trobades són: *tench* en la perífrasi verbal *tench feta* (124), *descrita* (121), *véim* (91) en què usa la primera persona del plural per incloure el lector, i *se troben* (66). Es pot observar que les forma *tench* i *véim* són les variants del dialecte balear, *tinc* i *veiem* respectivament. Es troba l'imperfet d'indicatiu, com ara *acabava* (15), *presentava*

(126), *estava* (49, 129), *apelava* (139), *fallava* (140), *governava* (152), *fallaven* (135), *conexia* (138), *dividia* (51), etc.

El temps més usat és el passat simple: *feu* (7, 22, 62, 77), *accedí* (20), *foren* (12, 55, 67, 79), , *otorgá* (21), *obtingué* (207), *fou* (45, 58, 101, 122, 208, 216), *quedaren* (69, 127), *vingué* (72), *partí* (41), *exiren* (31), *prengueren* (52), *repartí* (56), etc. La forma de la tercera persona singular és *fonch* (31) variant antiga i pròpia del dialecte balear. També es troben altres variants del balear de la tercera persona del singular, com ara *vené* (73) en lloc de *vengué* de *vendre*, *vengué* (17) en lloc de *vingué*, com en la línia 72, de *venir*, i del plural, com ara *tengueren* (86) en lloc de *tingueren* de *tenir* i *veren* (116) en lloc de *veieren* de *veure*. La variant *veren* també es troba en la flexió del dialecte valencià. Hi són presents formes del passat perifràstic: *va considerar* (59), *va substituir* (102), *va conixer* (196), *va voler* (197), *va parexer* (199), *va repetir* (211), etc.

Es troba una forma del futur: la primera persona del singular *intentaré* (123) en què s'ha produït una elisió del so de la vocal central baixa ([a]), és a dir, una síncope en la penúltima síl·laba: *intentaré*. Algunes formes del condicional, com ara *erigirien* (33), *dotarien* (34), *dividirien* (36), etc. Es pot observar una forma del perfet, *han dexat* (43), i algunes del plusquamperfet, com ara *havía ajustat* (67), *havia reservat* (90-91), *havia passat* (213), *havía servit* (113-114), etc.

Pel que fa al subjuntiu, s'ha trobat la variant *siguen* (181) del present de la tercera persona plural en lloc de *siguin* de *ser*. De l'imperfet s'han observat les formes *pasás* (28) i *resultás* (193) de la tercera persona singular en lloc de *passés* i *resultés* de *passar* i *resultar*, respectivament. Algunes de les formes no personals remarcables són: el gerundi *prenguent* (123) en lloc de *prenent* de *prendre*, el participi *tengut* (101) en lloc de *tingut* de *tenir*, l'infinitiu *esser* (84) en lloc de *ser* i el gerundi *essent* (139, 183) en lloc de *sent* de *ser* o *ésser*.

6.2.3. Sintaxi

6.2.3.1. Adverbis

Els adverbis remarcables són la forma *ans* (18) variant formal d'*abans*; la forma *axí* (152, 179, 194, 206, 201, etc.) que es repeteix al llarg de tot el document sense variacions; la variant dialectal de *solament*, *solsament* (26, 87, 102, 117). Entre les dues variants per a l'adverbi *liberalment* tria *lliberalment* (34 ,86). S'empren molts adverbis de manera amb *-ment*: *juntament* (15), *novament* (17), *anteriorment* (30), *proporcionalment* (37), *gloriosament* (47),

tàcitament (90), *legalment* (115), *anyalment* (161), etc. Es troba l'adverbi *tant*: *un tant curt territori* (194).

Es troba l'adverbi de temps *despuxes* (53). S'usa l'adverbi *ademés* amb el significat d'addició: *ecsigint ademés sa prestació* (27), *deguentli ademés en tot temps jurament* (39-40), *passant ademés pòchs anys després* (75), *sonantles ademés cada matí a trencar d'alba* (185), *rebía ademés son Pabòrdre una quantitat* (188-189). S'empra l'equivalent d'*ademés*, *a més*: *a més d'es drets concedits* (179-180). Es troba la locució adverbial *no obstant*: *no obstant sa diversitat de vasallatjes [...]* (159).

6.2.3.2. Preposicions

Es pot observar un ús arcaic de la preposició *amb*, ja que empra la forma *ab* al llarg de tot el document, com ara *ab son germà* (15), *ab son pendó* (47), *ab alguns* (70), etc. La forma *amb* només apareix un cop en la formació *amb motiu de* (16). Es troba la preposició *durant*: *durant sa primera meytat d'es sigle XIII* (72-73). S'usa la preposició *fins* en quatre ocasions: *fins renunciá tàcitament, per mes honrarlo, a s'unich domini* (89-90); *fins que's poders d'es consenyors quedaren, com veurem després, encomenats a n'es lloctinent reyal* (127-128); *fins que l'any 1610* (206); *fins alcansar que aquest lo complagués* (212).

Al llarg de tot el text es troba la fórmula *a n'* asil·làbica, la qual està formada per la preposició *a*, i la forma elidida *n'* de la preposició *en* o de l'article personal *en*, com ara *a n'es genit* (3), *a n'aquelles illes* (25), *a n'En Montgrí* (29, 88-89), *a n'es nombre* (37), *a n'es Sagrista Montgri* (73), *a n'es mermassons* (74), *a n'es Pabòrdre* (78-79), *a n'es patricis* (86), *a n'es Sagristá* (91), *a n'es hereus* (100, 110), *a n'es senyors feudals* (104), *a n'es consenyors* (116-117, 187), *a n'es lloctinent reyal* (128), *a n'es curtons y partides* (141), *a n'es Batlle* (142, 163), *a n'es governador* (142, 162-163), *a n'es Veguer* (143), *a n'es Governador* (145), *a n'es Virrey* (145), *a n'es regiment* (158), *a n'es nous oficials* (164-165), *a n'es representants* (170), *a n'es contraventors* (171), *a n'es tres consenyors* (183), *a n'es castell* (184), *a n'es sosteniment* (187-188), *a n'es lloctinent* (203), *a n'es SS. Pares Gregori* (211). Es pensa que és un fenomen que es produïa en la llengua parlada que Macabich el trasllada a la llengua escrita.

Amb l'article salat es troben diferents formes asil·làbiques per a cada preposició, com ara per a la preposició *de* *d'es territoris* (36), *un d'es restants* (60), *d'es segell* (156), *d'Ivissa* (145, 160), *d'es consenyors* (170-171), *d'es bans* (171), *d'es seus oficis* (177), *d'es jou* (197), *d'es moros* (197), *d'ánima* (195), *d'un admirable* (195-196), *d'es seus plans defensius* (200); per a

per *p'es mateix* (9-10), *p'es triomf* (17), *p'es seus hereus* (22), *p'es efectes* (59), *p'es Batlle* (144), *p'es despatx* (156), *p'es Consell General* (161-162), *p'es Consell Secret* (169), *p'es millor resultat* (200), i per a la preposició *entre entr'ells* (11). S'observen dues preposicions castellanes: *con l'alt En Jaume* (195) i *desde* (80, 129, 151), la qual en l'exemple de la línia 151, no s'apostrofa: *desde un començament*.

6.2.3.3. Construccions oracionals

a. Sintagmes adverbials

L'adverbi *ahont* de lloc és usat com a relatiu: *port de Barcelona, d'ahont exiren en tot temps tantes d'expedicions glorioses* (42-43) indica el lloc d'on procedeix el moviment; *a Ivissa, ahont es drets feudals [...] no havien servit may de senyera de rebelió contra es Monarques* (113) que expressa localització.

b. Sintagmes preposicionals

La preposició *de* no cau davant la conjunció *que*: *en cas de que sa conquesta fos realitzada p'es mateix Monarca* (9-10), *foren causa de que lo noble Don Jaume's distragués de sa projectada expedició a Ivissa* (12-13), *en cas de que's domini de ses illes pasás a persones seculars* (27-28), *una ferma assegurança de que's seus vasalls d'Ivissa estarien perfectament governats* (98-99), *rebien a n'es nous oficials jurament de que usarien de son ofici de juraria lleyal* (164-165), *de que s'haurien llealment en ses obligacions propries d'es seus ofici* (176-177), *d'es drets de que gosava cascún d'es consenyors* (178).

Es troba la preposició *a* davant del complement directe: *es nòmbre d'es combatents que seguiren al Arquebisbe a sa suma* (60-61), *véim continuament a n'es Sagristá* (91). En un dels casos davant del complement directe s'observa la preposició *a* en contracció amb l'article salat *es*: *va substituir ab governador propri as castellans* (102). El complement directe és substituït pel pronom de tercera persona datiu i no per l'acusatiu: *aquells que devien sucehirli en son domini feudal* (97-98), seria succeir-lo.

Sembla que fa un ús diferent de la preposició *a* en l'oració: *donar una idea de sa forma en que fou dividit entre aquélls es govern de sa illa; lo qual a intentré prenguent còm a punt d'estudi es primer ters d'es sigle xv* (123). Es pot entendre que la preposició adopta el significat d' 'ara' o 'a continuació', és a dir, 'ara' intentarà explicar la forma en què es va dividir el govern.

c. Oracions passives

S'observen algunes oracions passives: *sa conquesta fos realitzada p' es mateix Monarca* (9-10), *la vila y son castell foren dividits per iguals parts entre's conquistadors* (55), *fou dividit en quatre parts es plá Alhauech* (58-59), *es drets sobre sa sal foren dividits segons es mateix criteri* (67), *fou coronat Rey* (101).

d. Construccions amb verbs pronominals

Abunden les construccions pronominals de subjecte indefinit amb verb transitiu, com ara *no's compliren es tractes establerts* (11); *sa illa's repartí en sa següent forma* (56); *repartiment de tèrres, que's feu per sorts* (62); *es mateix criteri a que s'havia ajustat es repartiment general de s'illa* (67-68); *ses monarquies que's consideraven suficientment robustes* (106-107); *presentava sa divisió jurisdiccional una forma precisa, que's mantingué* (126); *s'època de referència's seguien en s'administració de justícia es següents tramitacions* (137); *ses dues sentències es posaven en execució* (139-140); *ses sentències d'es dits oficials es resolien ab intervenció de prohomens* (146); *s'establí un torn anyal entre's consenyors* (150-151); *també's consideraven de jurisdicció comuna sa carniceria, es mercat, sa presó [...]*(154); *es dotaren, d'acòrt ab dits consenyors, sa Mitra y Capítol Catedral d'Ivissa* (215). El pronom *es* adopta generalment la forma asil·làbica *s'* proclítica o *'s* enclítica.

També es troben construccions amb verbs intransitius pronominals amb subjecte: *no podia amagar-se a n'es genit militar del Rey En Jaume sa transcendència de sa conquesta de ses antigues Pytyuses* (3-4); *lo noble Don Jaume's distragués de sa projectada expedició a Ivissa* (12-13); *ajuntárense a n'En Montgrí l'Infant Don Pere de Portugal y Don Nunyo Sans* (29); *si be's estanys de ses Salines se troben dins d'un d'es curtons de l'Arquebisbe* (66); *al Papa Paulo V, per conducte del Cardenal Borja que's dignás refermar ab sa seua autoritat apostòlica s'organització establerta per Carles V* (209-211). S'observa una construcció amb verb intransitiu pronominal sense subjecte: *no sempre's procehí legalment* (114-115). El mateix ocorre amb el pronom *es*, pot ser proclíctic o enclíctic.

e. Conjuncions

La conjunció *i* és representada per la grafia *y* al llarg de tot el document. En un cas s'usa la conjunció *mentres*: *mentres visqueren l'alt En Jaume y don Guillèm de Montgrí* (83). També es troba la conjunció *puiç* que introdueix la causa de la seqüència anterior: *es primitiu*

repartiment vingué a canviar notablement durant sa primera meytat d'es sigle XIII, puig l'any 1242 vené lo Rey Don Jaume a n'es Sagrista Montgri, per 74 9500 sòus melgoreses, sa part corresponent a don Nunyo Sans (72-74). S'usa la conjunció distributiva ja: ja com avís de perill, ja com a nova de tranquilitat y pau (185-186). Es troba la conjunció si bé en la fórmula que intensifica el valor concessiu: curta fou sa lluyta, si bé empenyada y sanguinosa (45), si be's estanys de ses Salines se troben dins d'un d'es curtons de l'Arquebisbe (66).

La conjunció *a fi i efecte*: *s'establí un torn anyal entre's consenyors a fi y efecte d'evitar es inconvenients (150-151). Es troba la conjunció sinó: sino que fins renunciá tácitament, per mes honrarlo (89-90), sino també alguns altres otorgats (103), sino també en sa possessió de propietats y interessos (117-118). En l'exemple sino's volía caure en despotismes (111-112) el si és condicional i, per això, haurien d'anar separats: si no's volía caure en despotismes.*

Quant es considera una conjunció que introdueix una subordinada temporal i és usada sense antecedent: *per falte d'entusiasme aquella empresa quant anteriorment los hi fonch encomanada (30-31), sa part que a éll li pertocá quant es repartiment de s'illa, y a n'es Pabòrdre y Canónge (78-79), es dotaren, d'acòrt ab dits consenyors, sa Mitra y Capítol Catedral d'Ivissa, quant l'any 1781 fou erigida la Seu Episcopal ivissenca (215-216), després passaren aquells drets al Estat, quant sa desamortisació d'es bens eclesiastichs (218).*

f. Oracions subordinades substantives

S'observen algunes oracions subordinades d'infinitiu introduïdes per la preposició *a* o *de*: *d'empendre's siti de sa segona illa balear (5-6), desitjós de veure prompte completa s'empresa idealisada per Pere Martell (6-7), vengué a moure novament l'esperit de Jaume I en favor d'aquella empresa (17-18), no dexaren d'acometre per falte d'entusiasme aquella empresa (30), Es primitiu repartiment vingué a canviar notablement durant sa primera meytat d'es sigle XIII (72-73). També, algunes oracions subordinades substantivades d'infinitiu: lograven rescatarles d'es poder de la morisma (8-9), oferintli afegir ans d'un any es domini d'Ivissa a sa corona d'Aragó (18-19), sabía també premiar lliberalment a n'es patricis (85-86), a fi d'any devía aquell donar compte a n'es representants d'es consenyors d'es bans imposats (170-171).*

g. Oracions subordinades de relatiu

Es troben diferents oracions subordinades de relatiu explicatives: *Don Guillèm de Montgrí, que juntament ab son germá Don Bernat de Santa Eugenia acabava de donar amb motiu de sa*

presa de Mallorca altes y veritables proves (15-16); l'Infant Don Pere de Portugal y Don Nunyo Sans, que per lo vist no dexaren d'acometre per falta d'entusiasme aquella empresa (29-30); en son repartiment de tèrres, que's feu per sorts (62); es referits bens d'En Nunyo Sans, que foren agregats en 1410 a ses rendes de s'Ardiaconat de Sant Fruytós (79-80); una forma precisa, que's mantingué (126); prohomens, que eren tres en sos judicis civils y sis en ses causes criminals (146-147); d'es consenyors, de que s'haurien llealment en ses obligacions propries d'es seus oficis (176-177); quantitat que, en 1433 era de setze lliures, dotze sòus y sis diners mallorquins per part de l'Arquebisbe, y quinze lliures, dotze sòus y sis diners per part del Rey y de l'Ardiaca, respectivament (189-191).

També algunes oracions subordinades de relatiu especificatives: *una escriptura de concòrdia que està sintetisada en los tres vinents pactes (31-32), nòmbre de combatents que cascun hauria en dita empresa (37), es nòmbre d'es combatents que seguiren al Arquebisbe (60-61), altres llòchs de dins y de fora vila que reberen es nòm de plasses comunes ò de jurisdicció comunal (70-71), sa part que a éll li pertocá quant es repartiment de s'illa (78), a n'es patricis que, còm En Montgrí, tengueren sempre s'espasa a n'es servey de la cristiandat y de sa corora d'Aragó (86-87), a s'unich domini que, sobre ses fortaleses, s'havia reservat (90-91), aquell meteix criteri que doná lloch a s'admirable Carta-pobla de Mallorca (96-97), d'aquells que devien sucehirli en son domini feudal (97-98), ses metexes atencions que ab aquest havia tengut es Conquistador de Mallorca (100-101), ses monarquies que's consideraven suficientment robustes (106-107), sa possessió de propietats y interessos que constituïen es mes just y legal d'es senyoríus (118-119), un d'es drets que's reservá sa corona (136), es inconvenients que desde un començament resultaren de s'acció simultànea de ses diferents potestats (151-152), es fruyts que pervenien de s'exercissi de semblant jurisdicció (153), d'es drets de que gosava cascún d'es consenyors (178), cascún d'ells dos guaytes que vetllaven tota sa nit a n'es castell (183-184), Cardenal Borja que's dignás refermar ab sa seua autoritat apostòlica s'organissació establerta per Carles V (209-211), instancies que va repetir lo Rey Felip IV a n'es SS. Pares Gregori XV y Urbá 212 VIII (211-212).*

Es troben les construccions de relatiu formades per l'article salat i el pronom, com ara *sa qual* amb funció de complement directe *una Esglesia parroquial a honra de Deu y de la Verge María, sa qual dotarien lliberalment (33-34); es quals* amb funció de subjecte *comptava s'Universitat d'Ivissa tres jurats: un de má major, un de 161 má mitjana y un altre de má de fora, es quals eren elegits anyalment (160-161), a n'es Veguer del Arquebisbe ya n'es Batlle del Ardiaca, es quals, reunits a s'esglesia parroquial y sostenguent tots tres es llibre dels sants Evangelis, rebien a n'es nous oficials jurament (163-165); ses quals* també amb funció de

subjecte *cinch termes o partides: ALHAUEC, XARCH, BENIZAMID, PORTUMANY y ALGARB*, ses quals *prengueren despuxes es nòms de Quarto (avuy curtó) del Plá de Vila, de Santa Eularia, de Balanzat, de Portmany y de les Salines (51-54)*, i de ses quals amb funció de complement directe *fou dividit en quatre parts es plá Alhauech, quiscuna de ses quals es va considerar afegida p'es efectes d'es senyoriu a un d'es restants termes o curtons (59-60)*. També es troben les formes *lo qual* i *per lo qual* amb l'article *lo*: *es govern de sa illa; lo qual a intentré prenguent còm a punt d'estudi (123)* i *s'unich domini que, sobre ses forteses, s'havia reservat; per lo qual véim continuament a n'es Sagristá (90-91)*.

En alguns casos, el pronom relatiu *que* és usat de forma abreviada, com ara *naus heròiques qu'han dexat per totes ses platjes del mon rastres etèrns (43-44)*, *aquells capitans qu'els arrancaren d'es poder de la morisma (95)*. Ambdós pronoms introdueixen una oració subordinada especificativa i fan la funció de subjecte en la subordinada. Es troba el pronom relatiu *qui* en funció de complement indirecte: *del Arquebisbe, a qui rendirien homenatge (38-39)*.

També es'observen algunes subordinades introduïdes pels relatius *en què*, com ara *es varies ocasions en que's metexos Reys [...] es veren obligats a rebutjar (115-116)*, *una idea de sa forma en que fou dividit entre aquélls es govern de sa illa (122-123)*, *época en que [...] presentava sa divisió jurisdiccional una forma precisa (124-126)*, i *a què*, com ara *es mateix criteri a que s'havía ajustat es repartiment general de s'illa (67-68)*, *ses variacions a que tench feta referencia (124)*, *sa cohesió a que dech subjectar mon estudi (125)*. Es troba un complement d'un nom amb relatiu compost format amb l'article salat: *a sa suma d'es que l'Infant de Portugal y lo Comte don Nunyo portaren a sa presa (61-62)*.

h. Construccions comparatives i superlatives

Es troba una comparació d'igualtat amb les formes *tant* i *com*: *tant per sa felicitat d'es subdits, còm p'es millor resultat d'es seus plans defensius (199-200)*. També s'observen les construccions superlatives *no pogueren esser mes amistoses (84)*, *es mes just y legal d'es senyoríus (118-119)*, *per mes armònica que resultás s'organizació feudal a Ivissa (193)*.

i. Construccions condicionals

S'usen diferents construccions condicionals, com ara *si dins d'es terme de dos anys lograven rescatarles d'es poder de la morisma* (8-9), *si sabia reduhir s'aldeci d'es nobles rebels y engreyts sabia també premiar lliberalment a n'es patricis* (85-86).

j. Construccions de participi i de gerundi

Es troben moltes construccions de gerundi, com ara canviant *ses condicions de dita cessió* (9), oferintli *afegir ans d'un any es domini d'Ivissa a sa corona d'Aragó* (18-19), fentli *donació perfectà de dites illes per ell y p'es seus hereus* (22-23), reservantse *solsament sa potestat sobre's castells y llocs armats* (25-26), ecsigint *ademés sa prestació d'homenatje* (27), deguentli *ademés en tot temps jurament de sotsmissió y fidelitat* (39-40), haguent *resultat igual es nòmbre d'es combatents* (60-61), passant *ademés pòchs anys després* (75), dexant *a sa mitra de Tarragona* (78), existent *a sa catedral de Tarragona desde l'any 1275* (80-81), conservantli *sempre's senyoríu complert de s'illa per éll conquerida* (89), anomenant *per sí castellans d'Ivissa y fruynt de totes ses prehemincies* (91-92), obrant *ab tant de desprendiment* (93), reservantse *no solsament aquet y altres drets* (102-103), desdintse *d'acorts propis o desautorisant sa conducta* (115-116), prenguent *còm a punt d'estudi es primer ters d'es sigle xv* (123-124), havent *estat aquest un d'es drets* (136), essent *conformes ses dues sentències* (139), atmetent *recurs p'es Virrey de Mallorca* (140), trametentse *per orde invèrs sa resolució* (142-143), reservantse *tots es fruyts* (153), presentantse *immediatament de feta sa seua elecció* (162), sostenguent *tots tres es llibre dels sants Evangelis* (164), fentne *d'aquells fruyts tres parts iguals* (172), essent *comú a n'es tres consenyors es domini de sa vila* (183), donant *ab ses trompes senyal d'alarma* (184), sonantles *ademés cada matí a trencar d'alba* (185), ajuntantli *a son càrrech de Governador del Rey es de Veguer* (203), consedintse's *meteix temps més intervenció* (204).

També es troben construccions de participi: *no aconseguida encara sa total reducció d'es moros mallorquins* (5), *ocupada s'illa per ses hòsts cristianes* (33), *modificats algun tant es primitius límits de Xarch, Benizamid, Portumany y Algarb* (58), *cumprada a n'es mermassons de dit Comte* (74-75), *perfèt cumplidor de sa seua paraula* (88), *alguns altres otorgats constantment per ses custums catalanes a n'es senyors feudals* (103-104), *seguida per altres Reys y estremada per alguns governadors* (109), *descrita sa divisió territorial d'Ivissa entre's conquistadors y es seus hereus* (121), *sufrides ja ses variacions a que tench feta referencia* (124), *donada sa cohesió a que dech subjectar mon estudi* (125), *anomenats plasses comunes*

o de jurisdicció comunal (148-149), *feta p'es Consell Secret* (169), *dotada aquésta per es conquistadors* (188).

k. Altres

En l'exemple *hi ha que confessar també* (107) l'infinitiu hauria d'anar introduït per la preposició *de* pel fet que expressa obligació, el verb *haver-hi* en tercera persona denota existència i, en canvi, en aquest cas expressa obligació, quedaria així: *s'ha de confessar també*. S'empra el verb *deure* amb denotació d'obligació: *devien sucehirli* (97-98), *devem dir* (105-106), *devía arribars'hi* (111), *devía aquell donar* (170).

Es troba el verb *haver* amb el significat de passar a ser posseïdor: *cascun hauria en dita empresa* (37), *s'haurien llealment en ses obligacions propries d'es seus oficis* (176-177). Es troba el verb *voler* com a auxiliar davant d'infinitiu amb la intenció de fer l'acció indicada per l'infinitiu: *sino's volía caure en despotismes pitjors* (111-112). En aquest cas l'acció podria quedar anul·lada pel *si* condicional i l'adverbi de negació *no*. Fa ús del pronom personal reflexiu de tercera persona *si*: *Sagristá anomenant per sí castellans d'Ivissa* (91), *be sabríen defendrels per sí sóls aquells capitans* (94-95).

6.2.4. Lèxic

6.2.4.1. Calcs

a. Castellanismes

Pel que fa al topònim *Ivissa* (1, 7, 18, 36), la variant pronunciada amb una sola vocal anterior alta ([i]) en la primera síl·laba és considerada un castellanisme (DCVB). Es troben els substantius *aprests* (41), acte d'aprestar del castellà 'apresto'; *terquetat* (46) amb el significat de qualitat de tossut, 'tossuderia'; *sigle* (73, 124), variant castellanitzada de 'segle', i *venta* (75) que en català seria 'venda'. Els adjectius: *empenyada* (45) d' 'empeñar' amb el significat de compromesa, *simultánea* (152) igual en castellà, i *engreyts* (85) que prové del castellà 'engreído'. Els verbs: *alcansar* (212) de l' 'alcanzar' i *rebassá* (45) de 'rebasar'. La locució adverbial *per lo vist* (29-30).

b. Arabismes

Els topònims com ara *Xarch* (52, 58, 64) probablement de l'àrab ax-xarkīa que significa l'Orient (DCVB) i *Algarb* (52, 58, 63) de l'àrab al-garb amb el significat d'occident (TDHLE).

6.2.4.2. Formes antigues

Es troba el topònim *Gerona* (14) que és la forma antiga de 'Girona'. El mot *elet* (14) que pot ser un substantiu antic amb el significat de predestinat a la glòria del cel o un adjectiu antic que significa elegit per a un càrrec o dignitat (DCVB). Com que al text apareix escrit en majúscula, es pot pensar que es refereix al substantiu.

En el substantiu *montanyes* (23) es decanta per la forma antiga amb la vocal posterior mitjana ([o]) en lloc de la vocal posterior alta ([u]).

Es troba la forma *deputades* (35) que és la forma antiga de 'diputada'. Pel context sembla que s'usi com un adjectiu, *segons es dictam de quatre persones, dues eclesiàstiques y dues seculars, a tal efecte deputades* (34-35), però podria haver escrit el substantiu 'diputats'.

En el gerundi *cambiant* (9), l'infinitiu *cambiar* (72) i el substantiu *cambi* (75) opta per la forma antiga amb la nasal bilabial ([m]) i l'oclusiva bilabial sonora ([b]).

En la forma de l'adjectiu 'darrer' opta per la forma escrita antiga *derrer* (41). El mateix ocorre amb la forma *arraval* (69, 149) de 'raval', *quant* (30, 78, 215, 218) de la conjunció 'quan', *despuxes* (53) de l'adverbi de temps 'després' i *ahont* (42, 113) de l'adverbi de lloc 'on'.

6.2.4.3. Vulgarismes

Es troba *dictam* (34) de 'dictamen'. Es pensa que és una forma apocopada formada per analogia a la forma antiga 'reclam' de 'reclamació'. Es troben les formes *envest* (45) i *envestides* (198), la primera pot ser una forma apocopada de la segona. Tria la variant vulgar *solsament* (26, 87, 102, 117) de l'adverbi *solament*.

6.2.4.4. Altres

Fa ús de diferents topònims de l'illa d'Eivissa, com ara *Portumany* (52, 58, 64) port de la part occidental de l'illa, prové del llatí PŎRTU MAGNU. A la Enciclopèdia d'Eivissa i Formentera, es troba 'Alhaueth' per *Alhauec(h)* (52, 59, 63, 64) i s'especifica que és una

cinquena part de les terres extramurs d'Eivissa al temps de la conquesta catalana (EEIF). *Benizamid* (52, 58, 63) va evolucionar a 'Balansat', escrit al text *Balanzat* (53, 63) amb la fricativa alveolar sonora ([z]).

El substantiu *siti* (6), no molt comú actualment, pot tenir el significat de setge militar. Quan escriu el sintagma nominal *sa [...] tot poderosa Mitja Lluna* (198) fa referència al símbol de l'islam format per una mitja lluna creixent i una estrella. Opta per la forma *venguda* (184), variant formal de 'vinguda'. Es troba *sotsmissió* (40), la variant formal de 'submissió'. El substantiu *aldeci* (85) no s'ha trobat a cap diccionari.

S'observen les formes dialectals *curtó* (53) i *curtons* (60, 66, 131, 141, 180), les quals coincideixen amb la pronúncia eivissenca, de 'quartó' amb el significat de la quarta part. Sembla que Macabich pensava que la forma escrita era 'curtó' pel fet que escriu una aclaració entre parèntesis: *es nòms de Quarto (avuy curtó) [...] (53)*.

L'adjectiu *gotjós* (20) pot haver estat format a partir del substantiu 'goig' i de l'adjectiu 'joiós', ja que del primer agafaria la primera síl·laba i la pronúncia amb el dígraf *tj* i, del segon, l'accent en la segona síl·laba, la categoria gramatical d'adjectiu i el significat: ple de joia, d'alegria intensa (DCVB). Es troba l'adjectiu *complerta* (49) que prové del participi passat analògic de 'complir', format per analogia d'altres participis com 'obert', 'ofert', etc. (DCVB). Empra el llatí *pro indiviso* (69) amb el significat de separats.

L'ús del verb *otorgá* (21) i del participi *otorgats* (88, 103) amb la vocal posterior mitjana ([o]) en lloc d'amb la vocal posterior baixa ([a]), la primera és la que domina en el llenguatge parlat i la segona, en el literari. Ús d'*acometre* (30) amb el significat d'emprendre, entre les seves variants formals es troben 'escometre' i 'cometre'.

6.3. La llengua i la ideologia lingüística d'Isidor Macabich

Gràcies a l'estudi i comentari lingüístic, s'ha pogut comprovar que en *Es Feudalisme a Ivissa* les formes més destacables són tant les dialectals com les antigues. Les dialectals en general pertanyen al dialecte balear i, en concret, algunes, al subdialecte eivissenc, com s'esperava. En canvi, les segones, les antigues, es poden trobar en la majoria de les varietats dialectals del català o bé sense cap canvi o bé amb alguna adaptació formal a causa de la diversitat geogràfica. En altres paraules, sembla que l'historiador tenia dos objectius principals a l'hora de redactar l'aportació: el primer, no decebre's a si mateix, als seus orígens eivissencs, i a tot el cercle de personalitats que defenien la parla pròpia, com ara Alcover, i, el segon,

escriure una ponència formal i de relleu per al primer Congrés de la Història que se celebraria a Barcelona.

A continuació, es farà una síntesi de les formes destacables d'*Es Feudalisme a Ivissa* per contrastar el tractament de la llengua per part de l'autor amb el corresponent en altres publicacions des del començament de la seva trajectòria. Això s'analitzarà cronològicament per comprovar si el temps és una variable decisiva en la seva tria de la llengua. Amb això, es podrà veure la ideologia lingüística de Macabich pel fet que s'haurà comprovat l'ús de la llengua catalana al llarg de la seva trajectòria tan polifacètica.

6.3.1. La llengua de Macabich

En *Es Feudalisme a Ivissa* s'han pogut observar diferents aspectes que s'han classificat en quatre grups: les formes del subdialecte eivissenc, les fidels a la pronúncia, les influenciades pel castellà i les considerades d'un registre formal.

Primer, entre les pròpies del dialecte eivissenc destaquen les vacil·lacions en l'escriptura de les paraules amb neutralitzacions del vocalisme àton, com ara *cunseyors* o *altre*; la consonant epítetica *-t* en les paraules acabades en vocal, *genit*, i la *n* etimològica que es conserva en els plurals, *prohomens*. En la morfologia, destaquen l'article salat, *es, sa, es, ses*, i les formes àtones *so* i *sos*; el sistema ternari dels demostratius, *aquest, aqueix* i *aquell*, i els possessius àtons, *son* i *sos*, i els femenins *seua* i *seues*. De la morfologia verbal es diferencien els verbs amb la vocal *e*, com ara *tench, véim, tengueren, vené, vengué, veren, siguen*, la forma *fonch* i aquelles que tenen la desinència *-às*, com ara *resultás*.

Segon, es troben les formes escrites fidels a la pronúncia de la llengua oral i, fins i tot, a la de Macabich. Són rellevants en les qüestions gràfiques les vacil·lacions del vocalisme àton a causa de la neutralització, *cunquesta*, la representació de les diferents consonants, com ara *sensill* i *realisada*, i els fenòmens assimilatoris, dissimilatoris i d'elisió, *propri*s i *empendre*, entre d'altres. Destaca el demostratiu *aquest* amb l'elisió de la *s*: *aquet*. També són remarcables les diferents formes asil·làbiques en posició proclítica i enclítica, com ara de l'article salat, *que's poders* i *s'honor*; de les diferents preposicions, *p'es efectes*; de la formació *a n'*, *a n'en Montgrí*, i dels verbs pronominals, *que's feu* i *s'havia reservat*. Ocorre el mateix amb el relatiu *que*: *qu'han dexat*. Quant als vulgarismes, es pensa que eren usats per Macabich en la seva parla diària, com ara *dictam, solsament*, i les formes, no considerades vulgars, *curtó* i *curtons* de la pronúncia eivissenca.

Tercer, s'observen formes afectades per la influència del castellà pel fet que l'autor era bilingüe i a l'illa l'eivissenc convivia amb el castellà, com ara l'accentuació, *época* i *valentía*, la manca de consonants sonores, *Céssar* i *legalisació*, l'ús del possessiu *sus*, de l'indefinit *varies* d'origen castellà, les preposicions *con* i *desde*, l'ús de la preposició *a* davant d'alguns complements directes i els castellanismes que es troben al llarg de tot el text, com ara *alcansar* i *sigle*, entre d'altres.

Quart, l'historiador emprà alguns mots d'un registre més formal, en algun cas antigues o arcaïques, perquè sembla que Macabich considerava que no totes les formes podien coincidir amb la llengua parlada, sinó que s'havien d'adaptar a la formalitat pròpia d'un congrés. És per aquest motiu que es troba en una ocasió la forma *llurs*, els adverbis *ans*, *despuxes*, *ahont* i la conjunció *quant*. En el lèxic es troben formes com *montanyes*, *elet*, *cambi*, *venguda*, etc. Cal afirmar que la flexió del numeral cardinal *dos* en *dues* es pot considerar formal pel fet que el subdialecte eivissenc no és un dels que fan la flexió (DCVB).

Aquest resultat era d'esperar pel fet que quan Alcover li proposa la comesa a Macabich, sembla que el manacorí li va incitar a escriure tal com parlava, ja que en una de les cartes dirigides a Alcover (17/VI/1908), Macabich escriu: «He procurado [...] dar al lenguaje todo el posible carácter local, respetando la construcción y la fonética vulgar; però es indudable que habré cometido muchos yerros, particularmente en la ortografía [...]» (Perea i Mari, 2013, p. 109). Així doncs, en un primer moment, la voluntat de seguir les formes pròpies del subdialecte eivissenc sorgia d'Alcover i no tant de Macabich.

6.3.2. La ideologia de Macabich

Seguidament, es pot afirmar que la seva ideologia s'ha anat conformant amb el pas dels anys, la qual no es pot deslligar en cap de l'evolució de la llengua catalana. Quan el jove Macabich va publicar el seu primer poema titulat *A la Verge Immaculada* el 1901, ja tenia la intenció d'escriure en eivissenc sense rebre la influència lingüística d'Alcover pel fet que aquest no va visitar Eivissa fins a l'abril de 1902 per començar la tasca d'elaboració del Diccionari de la Llengua Catalana (Mari, 2018, p. 9). El 1918 en la publicació del llibre *Mots de bona cristiandat* l'autor especifica que com es desconeix l'eivissenc en la seva modalitat literària, adopta «sa forma estrictament dialectal, cunfurmant generalment s'expressió escrita a sa vulgarment perlada» (1918, p. VIII). El mateix afegeix a *Nuevos versos: poesías castellanias e ibicencas* (1931), però en castellà.

L'any 1922 l'historiador publica *El Feudalismo en Ibiza*, una segona edició en castellà d'*Es Feudalismo a Ivissa*, en què afegeix una nota justificant-se un cop més: «Tan mal parado salió de las cajas mi trabajo “Es Feudalismo a Ivissa” [...] que siempre tuve el propósito de volver sobre el mismo tema. De aquí estos apuntes [...], o séase una segunda edición... corregida y aumentada» (1922, p. III). Es pot pensar que si ja va fer una primera edició en català, hauria d'haver fet una segona en la mateixa llengua i no en una distinta. És a dir, sembla que tots els textos històrics els vol escriure en castellà i reserva l'eivissenc per a les líriques.

Tanmateix, l'any 1964 en la secció “Nuestra Prensa” del *Diario de Ibiza* es penedeix de no haver emprat més formalismes en la seva contribució del I Congrés d'Història i afirma que tenia molts errors: «debía haber empleado las formas ‘el-la’ en vez de ‘es-sa’, por no tratarse de algo dialectal o costumbrista, sino de un trabajo histórico... Salió, además (de las Memorias del Congreso), con muchas faltas de transcripción y de Imprenta» (1964b, p. 3). La causa d'aquesta afirmació podria raure en el fet que el 1933 l'eivissenc va decidir adoptar el model comú de llengua literària a causa de diferents factors, entre els quals la publicació de l'obra *Dialectals. Poesies eivissenques* a Barcelona (Marí, 2022b, p. 23).

Respecte de l'ús del castellà, va continuar publicant articles i llibres d'història en aquesta llengua, com ara *El monumento a los corsarios ibicencos* (1914), *Corsarios ibicencos en los siglos XVIII y XIX: apuntes biográficos* (1917), *Como sabían batirse las milicias de Formentera* (1944), els quatre volums de la *Historia de Ibiza* (1966-67), etc. L'única publicació que s'ha trobat en català, a part d'*Es Feudalismo a Ivissa*, és *Eivissa: les seves institucions històriques* (1964). Es pot pensar que aquest últim l'escriu en català pel fet que pot anar dirigit al públic de l'illa, ja que el tema principal són les seves institucions. Es podria afirmar que fa un ús diglòssic del català quant a la temàtica de l'escriptura, ja que la major part de les publicacions de l'àmbit de la història són en castellà. Un argument per intentar justificar això és que escrivia sobre la història d'Eivissa per arribar a la població de tot l'Estat i tenir més difusió, sense valorar escriure en eivissenc i després traduir-ho o no al castellà. És cert que també publicava poemes en castellà, encara que no tants com en català.

Malgrat tot això, Macabich no deixarà d'usar l'eivissenc ni de defensar l'eivissenquisme, sinó tot el contrari. D'una banda, una mostra d'això és l'adjunció a la *Historia de Ibiza* d'un article titulat “La llengua parlada en las islas de Ibiza y Formentera” en què Marià Villangómez defensa la idea d'Alcover sobre que el dialecte balear s'hauria de dividir en quatre subdialectes com tantes illes formen les Balears (1966, p. 115-118). Com que Macabich afegeix aquest treball al quart volum, es pot pensar que no havia renegat de la seva identitat i que només havia enriquit les seves varietats del català per poder arribar a més parlants. De l'altra banda, en el

mateix volum IV recull les entrades de la secció “De la Tierra” publicades al *Diario de Ibiza*, el mateix Macabich les defineix com «una serie de notes de amplio tema popular sobre nuestra lengua ibicenca» (1966, p. 349).

A més a més, a l'inici d'*Obra literaria* (1970) fa una síntesi dels diferents pròlegs que ha escrit en les seves obres i un aclariment sobre la seva posició a favor de l'eivissenc. Escriu que ell usa unes formes considerades arcaiques i clàssiques a la resta del territori catalanoparlant, però que són les pròpies de la seva illa, les que conformen la riquesa del subdialecte eivissenc (1970, p. 8). Es pot afirmar que al final de la seva carrera va intentar que el seu català fos més literari amb unes formes més comunes, però sense renunciar a la llengua eivissenca, tal com explica Marí: «A poc a poc va acceptar, però, les normes ortogràfiques de l'Institut d'Estudis Catalans, i va fer-se més conscient de la necessitat d'una llengua unitària. De tota manera, no va abandonar del tot (no era necessari) el nostre dialecte [...]» (1973, p. 16).

7. CONCLUSIONS

Amb aquesta revisió de la trajectòria de Macabich, amb l'estudi i el comentari lingüístic d'*Es Feudalisme a Ivissa* i el tractament del subdialecte en les seves obres, es pot confirmar que l'ús de l'eivissenc en els documents de temàtica històrica és excepcional, ja que només s'ha trobat al document analitzat i a un llibre més. És a dir, en la resta de la seva obra, el català va estar reservat per a la literatura i per a alguns articles de premsa, amb l'excepció de l'article estudiat i comentat i del llibre *Eivissa: les seves institucions històriques* (1964), per ser un d'específic sobre els organismes de l'illa i no sobre la seva història. Com s'esperava, en el document analitzat s'ha trobat una escriptura adaptada al subdialecte eivissenc tal com el parlava Macabich, per la demanda d'Alcover d'escriure'l en eivissenc, amb alguns canvis de llengua per la influència del castellà. En definitiva, malgrat que l'ús del català pot semblar diglòssic en l'obra de Macabich, l'eivissenc sempre va ser una part essencial de la seva vida i de la seva identitat. Queda per futurs treballs analitzar el català emprat per Macabich en la resta de publicacions, siguin o no de temàtica històrica, per veure l'evolució de la llengua abans i després de la normativització de l'Institut d'Estudis Catalans.

REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

- AJUNTAMENT DE BARCELONA. (1909-1913). *Congrès d'Història de la Corona d'Aragó, dedicat al rey en Jaume I y a la seua época = Congreso de Historia de la Corona de Aragón, dedicado al rey Jaime I de Aragón y á su época*. Barcinona.
- ALCOVER, A.M. I MOLL, F. DE B. (1926-1962). Diccionari català-valencià-balear. Editorial Moll. <https://dcvb.iec.cat/>
- ALCOVER, R. (1971). Isidoro Macabich: perfiles humanos de un ibicenco ilustre. *Revista Balear*, núm 22-23, p. 2-9.
- CARRERAS I CANDI, F. (1924). Tercer Congrés d'Història de la Corona d'Aragó, a València (1r a 5 juliol 1923). *Butlletí de la Reial Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona*, vol. 11, núm. 79, p. 84-88. <https://raco.cat/index.php/BoletinRABL/article/view/200495>.
- COLÓN, G. I PEREA, M. P. (2005). *Una Nomenclatura catalano-francesa del 1718: edició i estudi lingüístic*. Societat Castellonenca de Cultura.
- CONSELL D'EIVISSA. (2023). *Enciclopèdia d'Eivissa i Formentera*. <https://www.eeif.es/index.asp>
- ENCICLOPÈDIA CATALANA (1998). Gran diccionari de la llengua catalana. Enciclopèdia Catalana. <https://www.diccionari.cat/>
- ESCANDELL, B. (1973). Macabich, historiador. *Eivissa*, núm. 3, p. 7-10.
- GENERALITAT DE CATALUNYA: DIRECCIÓ GENERAL DE POLÍTICA LINGÜÍSTICA. (2007-). *Optimot: consultes lingüístiques*. Generalitat de Catalunya. <https://aplicacions.llengua.gencat.cat/llc/AppJava/index.html>
- INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS (2007). *Diccionari de la llengua catalana* (2a ed.). Institut d'Estudis Catalans. <https://dlc.iec.cat/>
- (2023). *Gramàtica de la llengua catalana*. Institut d'Estudis Catalans. <https://giec.iec.cat/inici>
- MACABICH I LLOBET, I. (1909). *Es Feudalisme a Ivissa: anotacions històriques*. Francisco J. Altés.
- (1918). *Mots de bona cristiandat*. Impr. Prensas Iviçenca.

- (1922). *El feudalismo en Ibiza: apuntes históricos: parte narrativa*. Imprenta de Francisco Soler Prats.
- (1931). *Nuevos versos: poesías castellanas e ibicencas*. Ca Nostra.
- (1933). *Dialectals: poesies eivissenques*. Publicacions de “La Revista”.
- (1964). *Eivissa: les seves institucions històriques*. Rafael Dalmau.
- (1964). Nuestra Prensa XLVIII. *Diario de Ibiza*, 27 de febrer de 1964, p. 3.
- (1966). *Historia de Ibiza*. (vol. IV). Daedalus.
- (1970). *Obra literaria*. Daedalus.
- (1972). Autobiografia. *Lluc*, núm. 619, p. 11-12.
- MARÍ, I. (1973). L’obra poètica d’Isidor Macabich. *Eivissa*, núm. 3, p. 14-16.
<https://www.raco.cat/index.php/Eivissa/article/view/112402/140053>
- (1976). Isidor Macabich, als dos anys de la seva mort. *Randa*, núm. 2, p. 211-215.
- (2017). Els primers anys d’Isidor Macabich. *Eivissa*, núm. 62, p. 4-10.
<https://www.raco.cat/index.php/Eivissa/article/view/365615/459714>
- (2018). La projecció pública del jove Macabich. *Eivissa*, núm. 64, p. 4-18.
<https://www.raco.cat/index.php/Eivissa/article/view/365636/459735>
- (2021a). Isidor Macabich (1915-1931): la militància religiosa, social i política. Primera part: història llengua i costumisme. *Eivissa*, núm. 69, p. 79-84.
<https://raco.cat/index.php/Eivissa/article/view/398403/510828>
- (2021b). Isidor Macabich (1915-1931): la militància religiosa, social i política. Segona part: política, sindicalisme, i poesia. *Eivissa*, núm. 70, p. 4-11.
<https://raco.cat/index.php/Eivissa/article/view/398716/510837>
- (2022a). Isidor Macabich (1915-1931): la militància religiosa, social i política. Tercera part: de la Dictadura a la República. *Eivissa*, núm. 71, p. 14-23,
<https://raco.cat/index.php/Eivissa/article/view/416059>.
- (2022b). Isidor Macabich i la Segona República (1931-1936): política, religió i cultura. *Eivissa*, núm. 72, p. 16-25. <https://raco.cat/index.php/Eivissa/article/view/416094>.

- MINISTERIO DE CULTURA Y DEPORTE. Congressos d'Història de la Corona d'Aragó (1908-).
 Archivo de la Corona de Aragón. <https://www.culturaydeporte.gob.es/archivos-aca/ca/actividades/documentos-para-la-historia-de-europa/chca.html>
- PEREA, M.P., I MARÍ, I. (2013). La Santa Causa de la Pàtria: La relació epistolar entre Isidor Macabich i Antoni M. Alcover. Dins *Estudis de Llengua i Literatura Catalanes: Miscel·lània Jordi Bruguera* (1a ed., p. 85-145). Publicacions de l'Abadia de Montserrat.
- PORCEL, B. (1971). Isidor Macabich, hombre de Ibiza. Dins *Los Encuentros : segunda sèrie* (p. 277-284). Destino.
- REAL ACADEMIA ESPAÑOLA (2014). Diccionario de la lengua española (23a ed.).
<https://dle.rae.es/>
- (2021). *Tesoro de los diccionarios históricos de la lengua española..*
<https://www.rae.es/tdhle/>
- SERRA, J. (2008). *La poesia d'Isidor Macabich: antologia*. Ajuntament d'Eivissa.
- TUR, F. (1998). *Isidor Macabich Llobet: (1883-1973)*. Ajuntament de la Ciutat d'Eivissa.
- VENY, J. (1999). *Aproximació al dialecte eivissenc*. Editorial Moll.
- VILLANGÓMEZ, M. (1973). Macabich, costumista. *Eivissa*, núm. 3, p. 11-13.
<https://raco.cat/index.php/Eivissa/article/view/112401/140052>.
- (2000). *El llambreig en la fosca*. Institut d'Estudis Eivissencs.

ANNEXOS

Annex 1. Transcripció d'*Es Feudalisme a Ivissa*

Es Feudalisme a Ivissa

(Anotacions històriques)

1
2
3 No podia amagarse a n'es genit militar del Rey En Jaume sa trascendencia de sa conquesta de
4 ses antigues *Pytyuses* dins de son admirable plán d'expansió mediterrànea, y axí a Vuytubre de
5 1231, no aconseguida encara sa total reducció d'es moros mallorquins y abans d'empendre's
6 siti de sa segona illa balear, desitjós de veure prompte completa s'empresa idealisada per Pere
7 Martell, feu donació d'Ivissa y Formentera al Infant Don Pere de Portugal y a Don Nunyo Sans,
8 Comte del Rosselló, si dins d'es terme de dos anys lograven rescatarles d'es poder de la
9 morisma; cambiant ses condicions de dita cessió en cas de que sa conquesta fos realisada p'es
10 mateix Monarca. (Ap. primer)

11 No's compliren es tractes establerts en sa carta reyal, y altres plans, entr'ells es molt
12 important de sa cunquesta de Valencia, foren causa de que lo noble Don Jaume's distragués de
13 sa projectada expedició a Ivissa.

14 Una gloria d'es llinatge catalá, es Sagrista de Gerona y Arcabisbe Elet de Tarragona
15 Don Guillèm de Montgrí, que juntament ab son germá Don Bernat de Santa Eugenia acabava
16 de donar amb motiu de sa presa de Mallorca altes y veritables proves de fidelitat al Rey y
17 d'entusiasme p'es triomf de ses armes cristianes, vengué a moure novament l'esperit de Jaume
18 I en favor d'aquella empresa, oferintli afegir ans d'un any es domini d'Ivissa a sa corona
19 d'Aragó.

20 Gotjós accedí lo Conqueridor a ses nobles iniciatives d'es prelat català, y en
21 consecució, per carta feta a Lleyda en Desembre de 1234, li otorgá Ivissa y Formentera en
22 feu segons ses constums de Barcelona, fentli donació perfècta de dites illes per ell y p'es seus
23 hereus, ab castells y viles, cases, salines, ports, aygües dolces y salades, montanyes y plans,
24 boschs, cultius, garrigues, llenyams y herbatjes y tota lley de bens presents y esdevenidors, en
25 tèrra y en mar, ab tota mènca de drets y jurisdiccions a n'aquelles illes pertanyents; reservantse
26 solsament sa potestat sobre's castells y llochs armats y es dret anomenat de pau y guerra dins
27 de tot es territori de sa conquesta, ecsigint ademés sa prestació d'homenatge en cas de que's
28 domini de ses illes pasás a persones seculares. (Ap. segon).

29 Ajuntárense a n'En Montgrí l'Infant Don Pere de Portugal y Don Nunyo Sans, que per
30 lo vist no dexaren d'acometre per falte d'entusiasme aquella empresa quant anteriorment los hi
31 fonch encomenada; y entre dits tres cavallers s'estengué a dotze d'Abril de 1235 una escriptura
32 de concòrdia que està sintetisada en los tres vinents pactes: (Ap. tercer)

33 1.º Ocupada s'illa per ses hòsts cristianes, erigirien una Esglesia parroquial a honra de
 34 Deu y de la Verge María, sa qual dotarien lliberalment y segons es dictam de quatre persones,
 35 dues eclesiàstiques y dues seculars, a tal efecte deputades.

36 2.º Es dividirien sa vila y castell d'Ivissa per parts iguals y lo restant d'es territoris
 37 proporcionalment a n'es nòmbre de combatents que cascun hauria en dita empresa.

38 3.º Rebrien l'Infant y lo Comte llurs partides com a feudataris del Arquebisbe, a qui
 39 rendirien homenatge tan prompte com fos rescatada s'illa d'es poder d'es sarrahins, deguentli
 40 ademés en tot temps jurament de sotsmissió y fidelitat.

41 S'activaren s'aprests y a derrers de Juliol ò a primers d'Agost d'aquell mateix any parti
 42 sa flota cristiana d'aqueix famós port de Barcelona, d'ahont exiren en tot temps tantes
 43 d'espedicions glorioses, tantes naus heròiques qu'han dexat per totes ses platjes del mon rastres
 44 etèrns de sa varonil noblesa, de s'indómita valentia, de sa vitalitat inextingible de nostra rassa.

45 Curta fou sa lluyta, si bé empenyada y sanguinosa ⁽³⁾. L'ardiment de s'invest rebassá
 46 ben prompte sa rabiosa terquetat de s'hòst sitiada. Es dia vuyt d'Agost del any 1235, una vòlta
 47 més gloriosament agermanada ab son pendó invicte de ses barres, s'alsá magestuosa sa Creu
 48 de Christ dalt d'es castell de la Almudayna, allá en lo cim del puig de nostra vila.

49 La obra de redempció balear estava ja complerta.

50 ...

51 Fora dels murs de la vila es dividia Ivissa baix de sa dominació serrahina en cinch termes o
 52 partides: ALHAUEC, XARCH, BENIZAMID, PORTUMANY y ALGARB, ses quals prengueren

³ Segons lo P. GAYETÁ DE MALLORCA en sa *Resumpta histórica, corográfica y coronológica* (1751), sa conquesta d'Ivissa «aunque se perfeccionó en pocos días, se cimentó con mucha sangre de Christianos, entre los cuales derramaron la suya muchos Sacerdotes, Diáconos y Subdiáconos que habían venido acompañando su Prelado Conquistador». L'Ardiaca de Sant Fruytós, Dr. D. Geròni Vidal de Llobera y Sorribes, en carta dirigida a n'es seus vasalls d'Ivissa l'any 1616, s'anomenava «senyor y consenyor de las islas de Ibiça y Formentera y de les demes adjacents ab efusió de sanch y mort de 700 Eclesiastichs cunquistades».

53 despuxes es nòms de *Quarto* (avuy curtó) *del Plá de Vila, de Santa Eularia, de Balanzat, de*
54 *Portmany y de les Salines.*

55 La vila y son castell foren dividits per iguals parts entre's conquistadors, segons lo
56 pactat en s'escriptura de concòrdia, y lo restant de sa illa's repartí en sa següent forma. (Ap.
57 quart).

58 Modificats algun tant es primitius límits de Xarch, Benizamid, Portumany y Algarb, fou dividit
59 en quatre parts es plá Alhauech, quiscuna de ses quals es va considerar afegida p'es efectes
60 d'es senyoriu, ⁽⁴⁾, a un d'es restants termes o curtons; y haguent resultat igual es nòmbre d'es
61 combatents que seguiren al Arquebisbe a sa suma d'es que l'Infant de Portugal y lo Comte don
62 Nunyo portaren a sa presa d'Ivissa, en son repartiment de tèrres, que's feu per sorts, tocaren a
63 n'En Montgri, Benizamid y Algarb (Balanzat y Salines) y sa meytat d'Alhauech (Plá de Vila);
64 y Xarch (Santa Eularia) y Portumany, ab ses corresponents parts de dita vall Alhauech, al Infant
65 don Pere y a don Nunyo Sans, respectivament.

66 Si be's estanys de ses Salines se troben dins d'un d'es curtons de l'Arquebisbe,
67 es drets sobre sa sal foren dividits segons es mateix criteri a que s'havía ajustat es repartiment
68 general de s'illa ⁽⁵⁾.

⁴ Si be a n'es document que'm serveix de guia apareix es plá de Vila (Alhauech) sumat a n'es altres quatre termes, dich que axò fou solsament en quant a n'es senyoríu perque s'illa va seguir considerantse topogràficament dividida en cinch partides o termes; y axi en ses *Ordinaciones de la isla y real fuerza de Ibiza*, publicades l'any 1751 juntament ab sa *Resumpta* del P. GAYETÁ, se pot veure que, entre's oficials de s'Universitat d'Ivissa, ja anteriorment a dites ordenacions, establides l'any 1686, figuraven un *Curtoner* y un *Diputat* d'es *Curtó del Plá de Vila*, representació indéctica a sa que tenien dins d'es Consell General de s'Universitat es restants curtons de Santa Eularia, Balanzat, Portumany y ses Salines.

⁵ Per escriptures separades, esteses a vint y vintiun de Juny de 1261, otorgaren l'Infant Don Jaume, fill del Conqueridor, com hereu d'es bens que tenía a Ivissa Don Pere de Portugal y don Guillem de Montgrí, un *besant* y mitj a n'es habitants d'Ivissa per cada almudí de sal que traguesen d'es estanys, y un *millarés*, també per cada almudí, que valia 22 millareses, a sa naxent Universitat per construcció y adob de murs, sosteniment de guaytes y atalayas y d'altres

69 Quedaren *pro indiviso* entre's conqueridors s'illa de Formentera y s'araval de la Marina,
70 ab alguns altres llòchs de dins y de fora vila que reberen es nòm de *plassas comunes* ò de
71 jurisdicció cumunal.

72 Es primitíu repartiment vingué a cambiar notablement durant sa primera meytat d'es
73 sigle XIII, puig l'any 1242 (Ap. quint) vené lo Rey Don Jaume a n'es Sagrista Montgri, per
74 9500 sòus melgoreses, sa part corresponent a don Nunyo Sans, cumprada a n'es mermassons

atencions referents a sa defensa de s'illa; reservantse lo restant d'es valor de sa sal, en proporció de tres parts per Don Guillem y una per l'Infant Don Jaume.

En Setembre del any 1267 donaren mes amplitut a sa precedent gracia, otorgant a n'es ivissenchs, es complert aprofitament de sa sal y reservantse solsament dits consenyors sa jurisdicció y es domini sobre's estanys.

Usant d'aquest domini establiren posteriorment es senyors d'Ivissa en profit propri, un impost sobre la sal, augmentant ademés es drets percebuts per sa Universitat a mida que fou crexent sa importancia d'es serveys públichs y s'intervenció de dita Universitat dins s'administració de ses salines.

A principis d'es sigle XV rebien en comú es consenyors vuyt sòus mallorquins (quatre l'Arquebisbe, dos lo Rey y dos l'Ardíaca) per cada almudí de sal, impost que sols havia augmentat mitj sòu al conmesar's sigle XVII. A n'aquesta metexa época rebien es particulars 40 sòus per almudí y mes de 20 sa Universitat.

Ab motíu de sa guerra de Successió, foren incorporades ses salines a sa corona per *dret* de conquesta; pero mogut per ses reclamacions y prechs de sa Universitat, que 's veyá despullada de ses seues millors y quasi úniques rendes, li otorgà Felip V., l'any 1735, dos mil siscentos *pesos* anuals a títul de almoyna y en especie de sal, subvenció que no reb es nostre Ajuntament desde mitjanies d'es sigle passat.

Anteriorment havia otorgat es meteix Rey a n'es habitants d'Ivissa (ARANAZ. *Historia de la Isla de Iviza*, p. 54) es consum gràtuyt de sa sal. L'Estat va vendre ses salines d'Ivissa l'any 1871 per un milló y 162.000 pesetes.

75 de dit Comte; passant ademés pòchs anys després, per venta ò cambi (⁶), a ses rendes de sa
76 corona sa part pertanyent a Don Pere de Portugal.

77 D'es seus dominis en feu testament don Guillem de Montgri l'any 1247, (Ap. sisé)
78 dexant a sa mitra de Tarragona sa part que a éll li pertocá quant es repartiment de s'illa, y a n'es

⁶ Per venta feta per l'Infant de Portugal al infant En Jaume fill del Conqueridor, segons uns capítus de reclamacions presentats l'any 1426 per l'Ardiaca Narcís Sans, com a procurador de l'Arquebisbe en Dalmais y de la Esglesia de Tarragona, a n'es senyors representants del Rey y de la Cort d'es principat de Catalunya, reunits aleshores a Barcelona y «diputats per smenar, satisfer e tornar a loch e a dagut stament qualsevols greuges per lo dit senyor Rey e sos predecessors o lurs oficials per qualsevol raho e manera a la dita Cort e altres qualsevols persones del dit principat». De dits capítols, es que compten s'afirmació de referencia diuhen axi:

«Primerament, certa cosa es que lo senyor en Jaume, Rey de Aragó, de alta recordació, *dedit in feudum ad consuetudinem Barchinone* an en Guillem de Muntgri, Elet de Tarragona, lo Castell, vila e illa de Eviça e de Formentera ab homens e ab fembres axi que dins cert temps les dites coses conquistás e adquiris de poder de moros qui ho possehien. E lo dit Elet, per ço que pus facilment e presta pogues açò dur en execucio, acullí e acompanya a sí en la dita conquesta l'Infant en Pere de Portugal e en Nuno Sans, Comte de Rosselló, sots tal parer e comprenença que dit Castell e vila pertissen per iguals parts, e la illa segons lo nombre dels homens armats que cascu hauría en la dita conquesta, e que los dits Infant e en Nuno tinguessen en feu per lo dit Elet les parts que haurien en los dits Castell e vila, e lin fessen homenage. E per ço com en la dita conquesta lo dit Elet hagué per sí tans homens armats com los dits Infant e en Nuno hagueren entre els dos, pertangué al dit Elet e hagué la meytat de la dita illa, e linfant en Nuno laltre meytat departidament e divisa. Saguis per temps que linfant en Jaume, fill del dit Rey en Jaume, qui après fou Rey de Mallorca, comprá del Infant de Portugal aquella part que li havia pertangut en la dita illa, la qual part fet Rey de Mallorca se retingué de fer car de dret no podia, com en una mateixa cosa no pogues esser senyor e vasall, per la qual raho lo senyor Rey en Jaume son pare, qui per semblant havia comprada la part de Nuno Sanç de sos mermassors, vené aquella a dit Elet, lo qual en apres en son testament la dexá al pabordre de Tarragona, qui avuy la posseheix.» (*Greuges que larchabisbe pabordre e Esglesia de Tarragona han e pretenen en la illa de Iviça: Arxíu de la Catedral d'Ivissa.*)

79 Pabòrdre y Canóngees d'aquella esglesia es referits bens d'En Nunyo Sans, que foren agregats
80 en 1410 a ses rendes de s'Ardiaconat de Sant Fruytós, existent a sa catedral de Tarragona desde
81 l'any 1275.

82 ...

83 Mentres visqueren l'alt En Jaume y don Guillèm de Montgrí, ses relacions entre's
84 cunsenyors d'Ivissa y entre aquests y lo Rey no pogueren esser mes amistoses. Hòme de gran
85 altesa de mires lo Rey En Jaume, si sabia reduhir s'aldeci d'es nobles rebels y engreyts sabía
86 també premiar lliberalment a n'es patricis que, còm En Montgrí, tengueren sempre s'espasa a
87 n'es servey de la cristiandat y de sa corora d'Aragó; y axi succehí que no solsament respectá
88 Don Jaume, perfèt cumplidor de sa seua paraula, tots es drets y prerrogatives otorgats a n'En
89 Montgrí, conservantli sempre's senyoríu complet de s'illa per éll conquerida, sino que fins
90 renunciá tácitament, per mes honrarlo, a s'unich domini que, sobre ses forteses, s'havia
91 reservat; per lo qual véim continuament a n'es Sagristá anomenant per sí castellans d'Ivissa y
92 fruynt de totes ses preheminiencies d'es mes perfèt senyoríu (⁷).

93 Entení segurament lo Rey Don Jaume, que obrant ab tant de desprendiment, res
94 perdien ni s'honor de sa corona ni sa felicitat d'es seus pobles. Be sabríen defendrels per sí sóls
95 aquells capitans qu'els arrancaren d'es poder de la morisma; y es criteri jurídic d'es
96 conquistadors, influít per aquell meteix criteri que doná lloch a s'admirable Carta-pobla de
97 Mallorca, y sobre tot sa significació y caracter d'En Montgri y d'aquells que devien sucehirli
98 en son domini feudal, eren per Jaume I una ferma asseguransa de que's seus vasalls d'Ivissa
99 estarien perfèctament governats.

100 No va creure convenient Jaume II es guardar a n'es hereus d'es Sagrista ses metexes
101 atencions que ab aquest havía tengut es Conquistador de Mallorca; y axi que fou coronat Rey
102 va substituir ab governador propri as castellans posats per En Montgrí, reservantse no solsament
103 aquet y altres drets y prerrogatives propri de sa reialesa, sino també alguns altres otorgats
104 constantment per ses custums catalanes a n'es senyors feudals (⁸).

105 Aquesta tendencia regalista estaria segurament fundada en poderoses raons, y devem
106 dir en favor seu que responía a un mohiment general d'absorció de ses fraccions feudals per ses
107 monarquies que's consideraven suficientment robustes; pero hi ha que confessar també, ab

⁷ QUADRADO: Islas Baleares, plana 1325.

⁸ QUADRADO; id. id.

108 honor de sa fidelitat històrica, que no's mantengué sempre aquella tendència exempta
 109 d'arbitrarietat, y que seguida per altres Reys y estremada per alguns governadors ocasioná
 110 freqüentment exaccions y perjudicis a n'es hereus d'En Montgrí.

111 A sa desaparició d'es feudalisme devía arribars'hi d'una manera evolutiva y legal, sino's
 112 volía caure en despotismes pitjors que quants de defèctes pogués entranyar es sistema; molt
 113 particularment a Ivissa, ahont es drets feudals, atquirits feya poch y molt justament, no havien
 114 servit may de senyera de rebelió contra es Monarques. Y que aqui no sempre's procehí
 115 legalment ho demostren ses varies ocasions en que's metexos Reys, desdintse d'acorts propis
 116 o desautorisant sa conducta d'es seus governadors, es veren obligats a rebutjar a n'es con-
 117 senyors eclesiástichs no solsament en s'etjercisi de certs drets més ò menys discutibles, sino
 118 també en sa possessió de propietats y interessos que constituïen es mes just y legal d'es
 119 senyoríus (⁹).

120 ...

121 Descrita sa divisió territorial d'Ivissa entre's conquistadors y es seus hereus, me falta,
 122 per cumplir s'objecte d'aquest sensill treball, donar una idea de sa forma en que fou dividit
 123 entre aquells es govern de sa illa; lo qual a intentré prenguent còm a punt d'estudi es primer
 124 ters d'es sigle xv (¹⁰), época en que, sufrides ja ses variacions a que tench feta referencia (y que,
 125 donada sa cohesió a que dech subjectar mon estudi, me es impossible recorre en detall,) presentava
 126 sa divisió jurisdiccional una forma precisa, que's mantingué, salves algunes
 127 variacions accidentals, fins que's poders d'es consenyors quedaren, com veurem després,
 128 encomenats a n'es lloctinent reyal.

129 Desde l'any 1410 estava repartida s'illa entre lo Rey, l'Arquebisbe de Tarragona y
 130 l'Ardiaca de Sant Fruytós.

⁹ De dites disposicions reyalis ne publich dos en sos apendixs desé y onzé.

¹⁰ Sa major part de ses noticies están preses d'un Capbreu d'es drets del Arquebisbe, fet l'any 1433 per Ramón de Salelles, Vicarf y Comissari General a Ivissa per l'Arquebisbe de Tarragona, y imprés ab notes marginals per l'Ardiaca Geroni Vidal: se troben dits documents a s'arxiu d'es Govern Eclesiástich de Ivissa.

131 Quiscun de dits consenyors tenia dins d'es seus respectius curtons y partides jurisdicció
132 civil y criminal, mer y mixt imperi, dèlmes y lluïsmes ⁽¹¹⁾, jurament de fidelitats y vassallatge.

133 Lo Rey tenia per representant s'un Governador; un Veguer y un Batlle l'Arquebisbe ⁽¹²⁾,
134 y un Batlle l'Ardiaca de Sant Fruytós.

135 En ses apelacions a ses sentencies de dits oficials fallaven un temps es consenyors
136 respectius; pero havent estat aquest un d'es drets que's reservá sa corona, a s'época de
137 referencia's seguien en s'administració de justicia es següents tramitacions.

138 De ses causes mogudes dins territoris del Rey en conexia en primera instancia s'un
139 governador; d'aquest s'apelava a un jutje delegat, y essent conformes ses dues sentències es
140 posaven en execució atmetent recurs p'es Virrey de Mallorca. Es Veguer fallava en primera
141 instancia totes ses causes civils y criminals a n'es curtons y partides de l'Arquebisbe: de ses
142 sentències d'aquell s'acudia a n'es Batlle y d'aquest a n'es governador del Rey, trametentse per
143 orde invèrs sa resolució de ses causes y compliment de ses sentències a n'es Veguer, com a
144 jutje ordinari. Finalment, de ses sentències donades p'es Batlle d'Ardiaca de Sant Fruytós
145 s'acudia a n'es Governador d'Ivissa y ab últim recurs a n'es Virrey o Capitá General de Mallorca.
146 Y totes ses sentències d'es dits oficials es resolien ab intervenció de prohomens, que eren tres
147 en sos judicis civils y sis en ses causes criminals.

148 Existian, com abans he dit, certs llochs indivisus, anomenats plasses comunes o de
149 jurisdicció comunal; tals eren s'araval de la Marina, barris de *Vilanova y Santa Llucia* y ses
150 plasses de *sa Torreta y de les tres Corts* ⁽¹³⁾. Per es domini de dits llochs o plasses, s'establí un
151 torn anyal entre's consenyors a fí y efècte d'evitar es inconvenients que desde un començament
152 resultaren de s'acció simultánea de ses diferents potestats; y axí, cada senyor governava un any
153 aquells llochs, reservantse tots es fruïts que pervenien de s'exercissi de semblant jurisdicció.

¹¹ Es lluíisme per sa venta y traspás de propietats y aceptació y redempció de censals era d'un
quinzé d'es valor de ses finques dins vila, y d'un trenté fora vila. (Ap. nové).

¹² En lo temporal. En lo espiritual estava també subgete Ivissa a Tarragona, representant a
l'Arquebisbe un Vicari General.

¹³ Es Capbreu de que tench feta referencia no determinava tots es llochs y oficis de jurisdicció
comuna; pero l'Ardiaca Vidal los descriu minuciosament dins una de ses notes posades per ell
a dit capbreu. També's troba una relació de dits llochs y oficis comuns a s'Ap. tretzé d'aquest
estudi.

154 També's consideraven de jurisdicció comuna sa carniceria, es mercat, sa presó, ses
 155 salines ab sus empleats en s'extracció de sa sal, tot lo referent a ses naus y gent de mar, es dret
 156 anomenat d'es segell, p'es despatx de naus y legalisació d'escriptures; es patronat de s'esglesia
 157 parroquial, es domini sobre s'Universitat, y sa resolució de negocis d'interés general y
 158 publicació de quantes lleys anaven encaminades a n'es regiment de tota sa illa (¹⁴).

159 No obstant sa diversitat de vasallatjes, formaren sempre's habitants d'Ivissa una sola
 160 Universitat. Per l'any 1433 comptava s'Universitat d'Ivissa tres jurats: un *de má major*, un *de*
 161 *má mitjana* y un altre *de má de fora*, es quals eren elegits anyalment es dia primer d'Abril p'es
 162 Consell General de s'Universitat, presentantse immediatament de feta sa seua elecció a n'es
 163 governador del Rey, a n'es Veguer del Arquebisbe y a n'es Batlle del Ardíaca, es quals, reunits
 164 a s'esglesia parroquial y sostenguent tots tres es llibre dels sants Evangelis, rebien a n'es nous
 165 oficials jurament de que usarien de son ofici de juraria lleyal y rectament, ab profit, utilitat y
 166 honra d'es consenyors, de sa Universitat y de tota s'illa.

167 Entre's principals oficials figuraven es *Mostasaf*, encarregat de vetllar per s'exactitut
 168 d'es pesos, canes y mesures: y es tres oficials anomenats *de sa sal*, ó siguin *s'Escrivá*, es
 169 *Guardiá* y es *Ters Arbitriador*. S'elecció d'es Mostasaf, feta p'es Consell Secret, tenia lloch es
 170 dia de Pasqua de Ressurrecció, y a fi d'any devia aquell donar compte a n'es representants d'es
 171 consenyors d'es bans imposats, en virtut de son ofici, a n'es contraventors de ses lleys
 172 municipals, fentne d'aquells fruyts tres parts iguals: una en profit propri, altre destinada a
 173 s'Universitat y sa restant repartida entre's consenyors.

174 S'Escrivá, Guardiá y Arbitriador (¹⁵) de sa sal eran anomenats es dia de Tots Sants, y lo
 175 meteix que's Mostasaf, després d'elegits anaven ab companyia d'es jurats a prestar jurament en

¹⁴ Un dret també comú a n'es consenyors era's rebe de cascún moro que passava per s'illa un *morabatí* d'or, que valia vuyt sous mallorquius; es qual se repartia entre's consenyors per parts iguals.

¹⁵ De s'ofici d'arbitriador de sa sal s'en parla ja en s'escriptura de donació de drets sobre sa sal a s'Univesitat y habitants d'Ivissa feta per l'Infant Jaume II á 20 de Juny de 1261, puix tal era's carrech d'aquells tres homens de que's tracta en dita escriptura, que devien esser elegits anyalment per dividir's estanys y mesurar y estimar sa sal, no poguent rebre sou ningun ademes d'es salari asenyalat per rahó de son ofici, baix pena de cent besants y pérdua durant cinch anys

176 mans d'es llochtinents d'es consenyors, de que s'hauríen llealment en ses obligacions propries
177 d'es seus oficis.

178 A proporció d'es drets de que gosava cascún d'es consenyors, estaven ses seues
179 obligacions, particularment en lo que espectava a sa defensa de s'illa. Y axi, a més d'es drets
180 concedits sobre sa sal a s'Universitat per adob de murs, sostenien per cada curtó quatre
181 cavalleríes, ò siguen quatre homens de cavall posats continuament en pèu de guerra; per manera
182 que'n pertocaven vuyt al Arquebisbe, quatre al Rey y altres quatre al Ardíaca.

183 Essent comú a n'es tres consenyors es domini de sa vila, mantenía cascún d'ells dos guaytes
184 que vetllaven tota sa nit a n'es castell, donant ab ses trompes senyal d'alarma en cas de venguda
185 de moros y sonantles además cada matí a trencar d'alba, ja com avís de perill, ja com a nova de
186 tranquilitat y pau.

187 Un altre de ses obligacions comunes a n'es consenyors d'Ivissa era contribuir a n'es
188 sosteniment de s'esglesia parroquial de Santa María. Dotada aquésta per es conquistadors, rebía
189 además son Pabòrdre una quantitat anyal de cada consenyor, quantitat que, en 1433 era de setze
190 lliures, dotze sòus y sis diners mallorquins per part de l'Arquebisbe, y quinze lliures, dotze sòus
191 y sis diners per part del Rey y de l'Ardíaca, respectivament.

192 ...

193 Per mes armònica que resultás s'organizació feudal a Ivissa, sempre era un inconvenient
194 sa divisió de jurisdiccions dins d'un tant curt territori. Axí ho compregué l'Emperador Carles
195 V. Assot de la morisma con l'alt En Jaume y dotat com éll de gran tremp d'ánima y d'un
196 admirable criteri militar y polítich, còm es Monarca aragonés, va conixer es Cèssar espanyol
197 s'importancia estratéfica d'Ivissa, y si's primer la lliurá d'es jou d'es moros, va voler es según
198 ferla inespugnable a ses rabioses investides de sa per aquell temps tot poderosa Mitja Lluna.
199 Y fixa ja s'atenció en ses coses d'aquesta illa, li va pareixer segurament que tant per sa felicitat
200 d'es subdits, còm p'es millor resultat d'es seus plans defensius, convenía s'unificació de ses
201 diferents jurisdiccions, y axí l'any 1553 proposá y obtingué del Arquebisbe de Tarragona y del
202 Ardíaca de Sant Fruytós que s'encomenás s'exercisi de totes ses jurisdiccions civils y criminals
203 a n'es llochtinent reyal, ajuntantli a son cárrech de Governador del Rey es de Veguer de

d'es dret de treure sal d'es estanys d'Ivissa. De tot lo referent a n'es govern de ses salines a n'es
sigle XIII s'en tracta llargament a s'Apen. novè.

204 l'Arquebisbe y de Batlle de l'Ardíaca; consedintse's meteix temps més intervenció a
205 s'Universitat en so govern de s'illa.

206 Axi seguiren ses coses públiques fins que l'any 1610 l'Ardíaca de San Fruytós Dr. D.
207 Geroni Vidal de Llobera y Sorribes reclamá y obtengué del Rey sa jurisdicció directa sobre's
208 seus vassalls d'Ivissa. Pero aquexa reintegració no fou de molt llarga durada. Es mateix Felip
209 III demanava ja en so mes de Febrer de l'any 1617, al Papa Paulo V, per conducte del Cardenal
210 Borja, (Ap. dotzé), que's dignás refermar ab sa seua autoritat apostòlica s'organisció establerta
211 per Carles V.; instancies que va repetir lo Rey Felip IV a n'es SS. Pares Gregori XV y Urbá
212 VIII, fins alcansar que aquest lo complagués en sus seus desitjs per Breu donat a 20 d'Agost de
213 l'any 1640. Es feudalisme ivissench havia passat a s'història. (Ap. catorzè).

214 Ab sos bens y drets territorials del Arquebisbe de Tarragona y del Ardiaca de San
215 Fruytós es dotaren, d'acòrt ab dits consenyors, sa Mitra y Capitol Catedral d'Ivissa, quant l'any
216 1781 fou erigida la Seu Episcopal ivissenca, fatalment de curta vida, pero de molt gloriosa
217 recordansa.

218 Després passaren aquells drets al Estat, quant sa desamortisció d'es bens eclesiastichs.

Annex 2. Bibliografia d'Isidor Macabich i Llobet

- MACABICH I LLOBET, I. (1909). *Es Feudalisme a Ivissa: anotacions històriques*. Francisco J. Altés.
- (1914). *El monumento a los corsarios ibicencos (de Heraldo Balear)*. Impr. Herederos de F. Escanellas.
- (1915). *Santa María la Mayor: los cronistas: apuntes históricos*. Imprenta de Mariano Tur.
- (1917). Corsarios ibicencos en los siglos XVIII y XIX: apuntes biográficos. Dins: Centenario del apresamiento del buque pirata El Papa. Imp. Francisco Soler Prats.
- (1918). *Mots de bona cristiandat*. Impr. Prensa Iviçenca.
- (1922). *De mi mocedad: líricas*. Editorial Ibicenca
- (1922). *El feudalismo en Ibiza: apuntes históricos: parte narrativa*. Imprenta de Francisco Soler Prats.
- (1929). *Ave, Regina en honor de la excelsa Patrona de Ibiza Santa Maria*. Impr. Católica.
- (1928). *Del combate: en mis bodes de plata con la prensa, 1901-1926*. Imprenta de Francisco Soler Prats.
- (1931). *Nuevos versos: poesías castellanas e ibicencas*. Ca Nostra.
- (1931). Pytyusas: ciclo fenicio. Imprenta de Francisco Soler Prats.
- (1932). *Ebusus: ciclo romano*. Imprenta de Francisco Soler Prats.
- (1933a). *Dialectals: poesies eivissenques*. Publicacions de “La Revista”.
- (1933b). *Santa María: ciclo cristiano*. Imprenta de Francisco Soler Prats.
- (1935-65). *Historia de Ibiza*. Vol. 1-11. Impr. De Francisco Soler Prats.
- (1936). Eivissenca: Miratges. Eivissa.
- (1944). Nuevos apuntes sobre el Corso. *Ibiza*, núm. 1, p. 4-5.
- (1944). Como sabían batirse las milicias de Formentera. *Ibiza*, núm. 2, p. 27.
- (1944). Del cancionero ibicenco: notes folklóricas. *Ibiza*, núm. 3, p. 34-37.
- (1944). La calle de la Cruz. *Ibiza*, núm. 4, p. 56.
- (1944). En Rodriguet: un nuevo romance del Cid. *Ibiza*, núm. 6, p. 82-84.

- (1944). Del cancionero ibicenco: notes folkóricas (II). *Ibiza*, núm. 7, p. 101-103.
- (1944). Un ibicenco, conseqñor de Ibiza, en el siglo XVII. *Ibiza*, núm. 8, p. 120-121.
- (1944). Caramellas. *Ibiza*, núm. 9, p. 134-135.
- (1945). Proisioneros franceses en Ibiza durante la Guerra de la Independencia. *Ibiza*, núm. 10, p. 149-151.
- (1945). Apuntes sobre confinados durant la primera mitad del siglo XIX. *Ibiza*, núm. 11, p. 166-169.
- (1945). El culto a la Virgen María en Ibiza, en sus diverses advocaciones. *Ibiza*, núm. 13, p. 197-199.
- (1945). De los tiempos de Manbrú. *Ibiza*, núm. 15, p. 230-231.
- (1945). Historia elemental de Ibiza. *Ibiza*, núm. 16, p. 246-261.
- (1946). Notas críticas sobre Ibiza púnico-romana. *Ibiza*, núm. 17, p. 266-270.
- (1946). Sobre etimologías. *Ibiza*, núm 18, p. 290-291.
- (1950). *De mi vida: poesías castellanas e ibicencas*. Gráficas Miramar.
- (1952). *Formentera: De Hispania*. Instituto Jerónimo Zurita.
- (1953). *Breve historia de Ibiza*. Tall. Mossén Alcover.
- (1954). *Romancer tradicional eivissenc*. Editorial Moll.
- (1955). *Santa María de Ibiza*. Tall. Mossen Alcover.
- (1963-1965). *Nuestra prensa*. Diario de Ibiza.
- (1964). *Eivissa: les seves institucions històriques*. Rafael Dalmau.
- (1964). Nuestra Prensa XLVIII. *Diario de Ibiza*, 27 de febrer de 1964, p. 3.
- (1964). *Eivissa: les seves institucions històriques*. Rafael Dalmau.
- (1966-1967). *Historia de Ibiza*. (vol. I-IV). Daedalus.
- (1970). *Obra literaria*. Daedalus.
- (1972). Autobiografía. *Lluc*, núm. 619, p. 11-12.

- (1973). Fragments selectes en prosa d'Isidor Macabich Llobet. *Eivissa*, núm. 3, p. 17-19.
<https://raco.cat/index.php/Eivissa/article/view/112403/140054>
- (1973). Tria de poemes d'Isidor Macabich i Llobet. *Eivissa*, núm. 3, p. 20-21.
<https://raco.cat/index.php/Eivissa/article/view/112404/140055>.
- (1980). *L'Eivissa d'Isidor Macabich: antologia breu*. Institut d'Estudis Eivissencs.
- (1994). De Ntra. Señora de Jesús y los primeros frailes que allí habitaron. *Ibiza*, núm 7, p. 110-112.
- (2017). Eivissenca. *Corona literària oferta a la Mare de Déu de Montserrat: (1956)*. Publicacions de l'Abadia de Montserrat.

Annex 3. Bibliografia sobre Isidor Macabich i Llobet

- ALCOVER, R. (1971). Isidoro Macabich: perfils humans de un ibicenc il·lustre. *Revista Balear*, núm 22-23, p. 2-9.
- CIRER, F. (1999). *Isidor Macabich Llobet: (1883-1973)*. Direcció General de Cultura i Política Lingüística.
- (2011). El seminarista Macabich. *Diario de Ibiza*.
<https://www.diariodeibiza.es/ibiza/2011/02/06/seminarista-macabich-30806969.html>
- (2008). Jacint Verdaguer i Isidor Macabich. *Anuari Verdaguer*, núm. 16, pp. 437-450.
<https://raco.cat/index.php/AnuariVerdaguer/article/view/201855/325273>
- EIVISSA. (1973). Fragments selectes en prosa d'Isidor Macabich i Llobet. *Eivissa*, núm. 3, p. 17-19. <https://raco.cat/index.php/Eivissa/article/view/112403/140054>
- (1981). Un monument a Isidor Macabich. *Eivissa*, núm. 11, p. 49.
<https://www.raco.cat/index.php/Eivissa/article/view/112811/140484>
- EIVISSA/T.R.P. (1990). Isidor Macabich i Llobet: home de Iglesia, periodista, poeta, historiador, dramaturg. *Diario de Ibiza*, 26 de febrer de 1990, p. 9.
- ESCANDELL, B. (1973). Macabich, historiador. *Eivissa*, núm. 3, p. 7-10.
- GOMILA, J. (2021) Catalogació i comentari dels estudis sobre folklore d'Isidor Macabich a Eivissa. *Eivissa*, núm. 70, p. 51-61,
<https://raco.cat/index.php/Eivissa/article/view/398722>.
- (2022) *L'obra folklòrica d'Isidor Macabich* (1a ed.). Miquel Costa Costa.
- INSTITUT D'ESTUDIS EIVISSENCs. (1984). *La Nostra pròpia veu : introducció a la literatura de les Pitiüses : història i textos*. Institut d'Estudis Eivissencs.
- JANER, M^A. DE LA PAU. (1986). Isidor Macabich. *Memoria Civil*, núm. 12.
https://www.fideus.com/memoria_12_-_macabich.htm
- MARÍ, I. (1973). L'obra poètica d'Isidor Macabich. *Eivissa*, núm. 3, p. 14-16.
<https://www.raco.cat/index.php/Eivissa/article/view/112402/140053>
- (1976). Isidor Macabich, als dos anys de la seva mort. *Randa*, núm. 2, p. 211-215.
- (1979). “Sobre el romanç eivissenc “En Rodriguet”. *Randa*, no. 9, pp. 201-208.
- (2013). Villangómez, més enllà de Macabich. *Randa*, núm. 71, p. 115-123.

- (2016). La relació entre Baltasar Samper i Isidor Macabich. *Eivissa*, núm. 59, p. 18-25.
<https://www.raco.cat/index.php/Eivissa/article/view/308607/412170>
- (2017). Els primers anys d'Isidor Macabich. *Eivissa*, núm. 62, p. 4-10.
<https://www.raco.cat/index.php/Eivissa/article/view/365615/459714>
- (2018). La projecció pública del jove Macabich. *Eivissa*, núm. 64, p. 4-18.
<https://www.raco.cat/index.php/Eivissa/article/view/365636/459735>
- (2018). Sobre la relació entre Baltasar Samper i el canonge eivissenc Isidor Macabich. *Randa*, núm. 80, p. 65-80.
- (2021). Isidor Macabich (1915-1931): la militància religiosa, social i política. Primera part: història llengua i costumisme. *Eivissa*, núm. 69, p. 79-84.
<https://raco.cat/index.php/Eivissa/article/view/398403/510828>
- (2021). Isidor Macabich (1915-1931): la militància religiosa, social i política. Segona part: política, sindicalisme, i poesia. *Eivissa*, núm. 70, p. 4-11.
<https://raco.cat/index.php/Eivissa/article/view/398716/510837>
- (2022). Isidor Macabich (1915-1931): la militància religiosa, social i política. Tercera part: de la Dictadura a la República. *Eivissa*, núm. 71, p. 14-23,
<https://raco.cat/index.php/Eivissa/article/view/416059>.
- (2022). Isidor Macabich i la Segona República (1931-1936): política, religió i cultura. *Eivissa*, núm. 72, p. 16-25. <https://raco.cat/index.php/Eivissa/article/view/416094>.
- MOLL, F. (1974). Don Isidoro i Don Toni Maria. Dins *L'home per la paraula* (p. 181-182). Editorial Moll.
- PEREA, M.P., I MARÍ, I. (2013). La Santa Causa de la Pàtria: La relació epistolar entre Isidor Macabich i Antoni M. Alcover. Dins *Estudis de Llengua i Literatura Catalanes: Miscel·lània Jordi Bruguera* (1a ed., p. 85-145). Publicacions de l'Abadia de Montserrat.
- PLANELLS I BONET, J. (1981). El vitalisme històric-religiós de Macabich. *Eivissa*, núm 11, p. 17. <https://www.raco.cat/index.php/Eivissa/article/view/112794/140467>
- PORCEL, B. (1971). Isidor Macabich, hombre de Ibiza. Dins *Los Encuentros : segunda sèrie* (p. 277-284). Destino.

- SERRA, J. (2008). *La poesia d'Isidor Macabich: antologia*. Ajuntament d'Eivissa.
- TUR, F. (1998). *Isidor Macabich Llobet: (1883-1973)*. Ajuntament de la Ciutat d'Eivissa.
- VENY, J. (1999). *Aproximació al dialecte eivissenc*. Editorial Moll.
- VILLANGÓMEZ, M. (1973). Macabich, costumista. *Eivissa*, núm. 3, p. 11-13.
<https://raco.cat/index.php/Eivissa/article/view/112401/140052>.
- (1973b). En la mort de Mn. Isidor Macabich. *Lluc* núm. 626, p. 14-15.
https://ibdigital.uib.es/greenstone/sites/mallorca/collect/lluc/index/assoc/lluc_197/3n0626.dir/lluc_1973n0626.pdf
- (1974). *Eivissa: la terra, la història, la gent*. Selecta.
- (2000). *El llambreig en la fosca*. Institut d'Estudis Eivissencs.

Amb aquest escrit declaro que soc l'autor/autora original d'aquest treball i que no he emprat per a la seva elaboració cap altra font, incloses fonts d'Internet i altres mitjans electrònics, a part de les indicades. En el treball he assenyalat com a tals totes les citacions, literals o de contingut, que procedeixen d'altres obres. Tinc coneixement que d'altra manera, i segons el que s'indica a l'article 18, del capítol 5 de les Normes reguladores de l'avaluació i de la qualificació dels aprenentatges de la UB, l'avaluació comporta la qualificació de "Suspens".

Barcelona, a 19 de juny de 2023

Signatura: